

Dopad rozvodu na životní úroveň

Petra Koželová

Bakalářská práce

2012

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Petra KOŽELOVÁ
Osobní číslo: H09100
Studijní program: B 7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika

Téma práce: Dopad rozvodu na životní úroveň

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti rozvodovosti.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvalitativního výzkumu, pomocí metody rozhovoru.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. a kol. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál, 2007. 376 s. ISBN 978-7367-313-0.

FRANCOVÁ, M., DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, J. Rozvody, rozchody a zánik partnerství. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. 256 s. ISBN 978-80-7357-350-8.

PRŮCHOVÁ, B. Slušný rozvod. Brno: ERA, 2002. 114 s. ISBN 80-86517-25-X.

WOLF, D. Když partner odchází..., Praha: IKAR, 1994, 144 s. ISBN 80-85830-23-X.

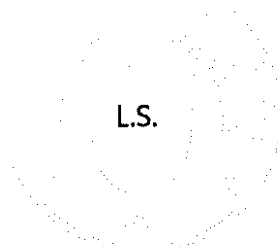
Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Jarmila Štastná**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **30. listopadu 2011**

Termín odevzdání bakalářské práce: **4. května 2012**

Ve Zlíně dne 12. ledna 2012

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

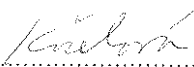
Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ⁽¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTFB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 4. 5. 2012

.....

Ti zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být iž nejméně pět pracovních dní před konáním obhajoby zveřejněny k mání veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpis, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělu svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat náhrady chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností i té do jejich skutečné výše, přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Abstrakt česky

Cílem bakalářské práce je získat přehled o dopadu rozvodu na životní úroveň rozvedených ve Zlínském kraji. Práce je teoreticko-praktického charakteru. Teoretická část je zaměřena na definice pojmů týkajících se zvoleného tématu. V praktické části je popsána metodologie a postup, jakým byla data získána. Jako metoda výzkumného šetření byl zvolen kvalitativní výzkum. Data byla získána pomocí polostrukturovaných rozhovorů. Pomocí výzkumného šetření byly zjištěny možné dopady rozvodu na jednotlivce. Bakalářská práce, podložená odbornou literaturou, může být přínosem jak studentům a vyučujícím sociální pedagogiky, tak i pracovníkům z uvedeného oboru. Poskytuje náhled na danou problematiku v současnosti.

Klíčová slova:

rodina, manželství, rozvod, rodičovství po rozvodu, životní úroveň, kvalitativní výzkum

ABSTRACT

Abstrakt ve světovém jazyce

The aim of this thesis is to obtain an overview of the impact of divorce on divorcees living in the Zlín region. The thesis is theoretical and practical nature. The theoretical part focuses on the definitions of terms relating to the chosen topic. The practical part describes the methodology and procedure by which the data was obtained. As the research method was chosen qualitative research. Data were obtained through interviews in the field. Possible effects of divorce on individuals identified through research. Bachelor thesis, supported by the literature, it can be beneficial both to students and teachers of social education as well as workers from the field. The thesis provides insight into the issue at this time.

Keywords:

family, marriage, divorce, parenthood after divorce, standard of living, qualitative research

Motto

„Před manželstvím mějte oči široce rozevřené a potom napůl přivřené.“

Benjamin Franklin

Poděkování

Děkuji vedoucí práce Mgr. Jarmile Šťastné za odborné vedení práce a cenné připomínky, které mi poskytla při zpracovávání bakalářské práce. Dále bych na tomto místě ráda poděkovala své rodině a nejbližším přátelům, kteří mi byli během psaní mé práce celou dobu oporou.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 MANŽELSTVÍ	13
1.1 POJEM MANŽELSTVÍ	13
1.2 PRÁVNÍ ASPEKTY MANŽELSTVÍ	14
1.3 TYPY SOUŽITÍ	15
1.3.1 Monogamie	16
1.3.2 Polygamie	16
1.3.3 Nesezdané soužití	17
1.3.4 Registrované partnerství	18
2 RODINA	20
2.1 DEFINICE RODINY	20
2.2 FUNKCE RODINY	21
2.3 TYPY RODINY	22
2.4 RODINA V SOUČASNÉ DOBĚ	23
3 ŽIVOTNÍ ÚROVEŇ	25
3.1 DEFINICE ŽIVOTNÍ ÚROVNĚ	25
3.2 MĚŘENÍ ŽIVOTNÍ ÚROVNĚ	26
4 ROZVOD	28
4.1 DEFINICE ROZVODU	28
4.2 ROZVODOVOST	29
4.3 PŘÍČINY ROZVODU	30
4.4 PRÁVNÍ ASPEKTY ROZVODU	32
4.5 TYPY ROZVODŮ	33
4.6 DOPADY ROZPADU PARTNERSKÉHO VZTAHU	33

II	PRAKTICKÁ ČÁST	36
5	VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	37
5.1	VÝZKUMNÝ PROBLÉM	37
5.2	CÍL VÝZKUMU	37
5.3	VÝZKUMNÉ OTÁZKY	38
5.4	TYP VÝZKUMU	39
5.5	CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO VZORKU	39
5.6	METODA A NÁSTROJE ZÍSKÁVÁNÍ DAT	42
5.7	METODY ZPRACOVÁNÍ DAT	43
5.8	ANALÝZA POLOSTRUKTUROVANÝCH ROZHovorŮ	44
5.9	VÝSLEDKY A INTERPRETACE DAT	48
5.10	DOPORUČENÍ PRO PRAXI	50
	ZÁVĚR	51
	POUŽITÉ ZDROJE	52
	SEZNAM GRAFŮ	55
	SEZNAM TABULEK	56
	SEZNAM PŘÍLOH	57

ÚVOD

Otázka, zda udržovat nefungující manželský svazek a případně hledat možnosti jeho revitalizace nebo raději projít rozvodovým řízením, je velmi složitá. V dnešní době lidé mnohdy vynakládají poměrně málo energie do snahy o udržení vztahu a Česká republika je jednou ze zemí s nejvyšší rozvodovostí. Naopak nejvíce manželství vydrží v silně katolických zemích jako je Polsko, Itálie nebo Španělsko. Mezi tyto země patří například i Malta, kde jsou ale pozitivní statistiky dány tím, že se tam rozvést nedá vůbec.

Důvody, proč lidé volí rozvod, jsou různé. Smýšlení každého jedince je individuální. Dalo by se také říci, že obecně lidé v současné době věnují mnoho času zajištění co nejlepší životní úrovně pro sebe i svoji rodinu a mnohdy to dělají právě na úkor společně stráveného času. Volba mezi udržením vztahu a rozvodem tedy úzce souvisí i s životní úrovní jak jednotlivce, tak samozřejmě i celé rodiny.

Právě proto jsem si pro svou bakalářskou práci vybrala téma dopad rozvodu na životní úroveň rozvedených. Ženy a muži se po odloučení potýkají s odlišnými problémy a úlohami, které však vychází ze stejného aspektu – z rozvodu. Nejucelenějším zdrojem informací je Český statistický úřad, který nabízí aktuální údaje ze zkoumané oblasti. Česká republika k tématu nabízí i mnoho odborné literatury, článků a diskuzí, ze kterých budu ve své bakalářské práci čerpat.

Bakalářskou práci jsem rozdělila na dvě základní části, a to na teoretickou a praktickou. První kapitola teoretické části je věnována manželství. Manželství jsem na začátek práce zvolila záměrně vzhledem k tomu, že bez tohoto zákonem stvrzeného svazku by nemohlo k rozvodu ani dojít. Za definicemi a právními aspekty manželství uvádím různé typy soužití a alternativy manželství.

Manželstvím se v podstatě zakládá rodina, proto jsou odstavce druhé kapitoly teoretické části věnovány právě této primární skupině ve společnosti. V práci uvádím jak základní definice rodiny, tak i její funkce. Dále zmiňuji typy rodiny a vzhledem k tomu, že v posledních desetiletích došlo k poměrně velkým proměnám ve společnosti, za důležité tedy považuji i přiblížení rodiny v současné době.

Opodstatněné je dále zakomponování oblasti životní úrovně. Třetí kapitola tedy poskytuje nejen základní přiblížení uvedeného pojmu, ale zároveň nabízí odborné definice a popis možnosti měření životní úrovně.

Poslední kapitola teoretické části je věnována rozvodu. Tento aktuální fenomén je v poslední době stále častější, proto zmiňuji i statistické údaje z oblasti rozvodovosti. Kapitola dále obsahuje nezbytné definice pro ujasnění tohoto termínu, možné příčiny, právní aspekty a jednotlivé typy rozvodů.

Teoretický základ uzavírá kapitola zaměřená na dopady rozpadu partnerského vztahu. Teoretickou část bych ráda podložila částí praktickou, která je založena na kvalitativním výzkumu. Hlavním cílem bakalářské práce, uvedeným v praktické části, je získat informace, o tom, jak rozvedení subjektivně vnímají svou kvalitu života a jak se jim na základě osobní zkušenosti s rozvodem celkově změnila životní úroveň.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 MANŽELSTVÍ

Bakalářská práce s názvem Dopad rozvodu na životní úroveň rozvedených ve své první části poskytuje informace o pojmu manželství, které s hlavním tématem práce úzce souvisí. V této části jsou uvedeny definice pojmu, dále legislativní rámec a typy manželství.

1.1 Pojem manželství

Výraz manželství by se dal slovně opsat jako zákonem stvrzený vztah mezi mužem a ženou. Fenomén manželství v sobě ukrývá situaci, kdy se dva lidé opačného pohlaví rozhodnou strávit spolu zbytek života, být si věrni, mít spolu děti a být si navzájem oporou. U tohoto společensky uznávaného soužití se předpokládá, že se dříve či později stane základem rodiny.

Informace můžeme podložit definicí, kterou uvádí Geist (1992, in Mlčák, 1996, s. 40). „*Manželství je sociálně sankcionovaným institucionálním sexuálním vztahem dvou nebo více jedinců zpravidla opačného pohlaví, obvykle s úmyslem založit rodinu (mít děti), resp. trvalým vztahem, v němž je ženě a muži sociálně dovoleno mít děti, aniž by ztratili své místo ve společnosti.*“

Dlouhodobé funkční manželství dětem poskytuje důležitou oporu pro jejich zdravý psychický i fyzický vývoj. Pocit bezpečí, domova a stabilního prostředí hraje v životě dětí významnou roli a často má vliv na pozdější zakládání jejich vlastní rodiny.

Manželství je tedy krokem pro vytvoření základní jednotky lidské společnosti - rodiny. Tato jednotka existuje již od nepaměti. Zároveň manželům poskytuje naplnění předních lidských hodnot, jako je stabilní partnerství a rodičovství. Nezbytnou součástí manželství a vzniku rodiny je i společné bydlení a finanční hospodaření (Matoušek, 2003).

Dlouhodobé manželství je v dnešní době něčím, co lze s trochou nadsázky nazvat raritou. K udržení dobrého manželství je však zapotřebí víc než jen láska. Dobu trvání manželství ovlivňuje věk partnerů, dřívější vztahy, zdali mají děti a v neposlední řadě i vzor vlastních rodičů. U jedinců pocházejících z rozvedeného manželství je vyšší pravděpodobnost, že se jednou také rozvedou.

Manželská láska je však založena na rovnováze mezi tolerováním jedinečnosti druhé osoby a zachováním té vlastní, kterou by se měl jednotlivec snažit přizpůsobit ve prospěch celé své rodiny. Manželství se dá chápat i jako dlouhodobá investice s nejistým výnosem a koncem. Manželé investují svou energii do výchovy dětí, přičemž doufají, že z nich vyrostou slušní lidé. Ve vztahu s partnerem předpokládají, že pokud vyvstane nějaký problém, tak mu vztah bude dobrým základem a mohou v něm najít oporu. Nejčastěji uváděným receptem na dlouhodobé manželství je vzájemné respektování a tolerance.

Zastáváme všeobecný názor společnosti, že manželský svazek přináší manželům jak práva, tak i povinnosti týkající se společného vlastnictví, výchovy dětí, vztahu ke společnosti, lásky, věrnosti a příbuzenských vazeb. Manželství primárně neslouží jen manželskému páru, ale mělo by být zaměřeno zejména na blaho dětí a zájmy společnosti.

1.2 Právní aspekty manželství

V České republice je v Zákoně o rodině v § 1, 2 a 3 definováno manželství jako „*trvalé společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem. Hlavním účelem manželství je založení rodiny a řádná výchova dětí. Muž a žena, kteří chtějí spolu uzavřít manželský svazek, mají předem poznat navzájem své charakterové vlastnosti a svůj zdravotní stav, aby mohli založit manželství, které splní svůj účel. Manželství se uzavírá svobodným a úplným souhlasným prohlášením muže a ženy o tom, že spolu vstupují do manželství...*“ (Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině).

Podle Zákona o rodině (2008) není možné, aby manželství uzavřel nezletilý, tedy mladší osmnácti let. Výjimkou jsou nezletilí starší šestnácti let, kdy uzavření manželství může povolit soud, ovšem jen na základě důležitých skutečností. Ten, kdo by chtěl uzavřít manželství, musí ale kromě fyziologické vyspělosti dosáhnout také morální vyspělosti. Zákon počítá s tím, že snoubenci uzavírají manželství proto, aby vytvořili pevný, harmonický a trvalý životní svazek. Muž a žena mají v manželství stejná práva a zároveň stejné povinnosti. Mezi jejich povinnosti patří žít společně, být si věrni, navzájem si pomáhat a respektovat se. Další povinností manželů je společná péče o děti a vytváření zdravého rodinného prostředí. Při uspokojování potřeb rodiny zákon dává manželům povinnost pečovat o rodinu podle svých možností a schopností.

Zákon nezapomíná také na možnost zániku manželství. Důvodem zániku manželství je úmrtí jednoho z manželů nebo prohlášením jej za mrtvého. Pokud jde o zrušení manželství, tedy rozvod, musí se prokázat u soudu, že je manželství nefunkční. Mělo by k tomuto úkolu docházet, jen když se dá společensky odůvodnit. V otázce rozvodů ale můžeme z legislativního pohledu pozorovat větší liberalizaci, neboť rozvést manželství je čím dál snadnější záležitostí. Pokud partneři nemají žádné děti a nemají spory o majetek, o rozchodu se dohodli, soud dále nezkoumá důvody a manžele rozvede. Takový je prudký vývoj od konce 1. světové války, kdy byly rozvody poprvé v našich zemích legální.

1.3 Typy soužití

Ne vždy si žena mohla vybrat, za koho se vdá. V minulosti leckdy nebyl zapotřebí ani její souhlas, muž si manželku mohl koupit nebo ji unést. Sociologie rodiny se v minulosti zabývala pouze jedním typem domácnosti, tzv. monogamickou rodinou. Pro sociology zkoumající rodinu bylo důležité si ujasnit, že existují i jiné typy domácností. Tyto alternativy monogamického soužití postupem času získávají svou legitimitu (Možný, 2006).

Uzavřít manželství je již v dnešní době poměrně jednoduché: stačí na partnerovu otázku „vezmeš si mě?“ odpovědět „ano“, zamluvit si termín v kostele nebo v oddací síni radnice a své „ano“ před Bohem nebo oddávajícím úředníkem zopakovat. Podmínkou k uzavření sňatku je svatební obřad (civilní nebo kanonický). Soudobá podoba sňatku vychází z římského vzoru. K jeho uzavření je nutný pouze svatební obřad. Zásnuby, které sňatku někdy předcházejí, nejsou podmínkou k uskutečnění svatby; jedná se o symbolický a snadno zrušitelný slib. Ne všechny národy však uznávají stejný typ soužití (Bologne, 1997).

Následující odstavce poskytnou informace o několika základních typech manželství a jeho možných alternativách. Níže zmíněné alternativy jsou nejen teoretickými možnostmi, ale jsou často uváděny i do praxe.

1.3.1 Monogamie

Termín vnikl ze spojení řeckých slov *gamos* (manželství, jednota) a *monos* (jeden, sám). Monogamie (párové manželství) je tedy manželství jednoho muže s jednou ženou. Historicky první povinnou doloženou monogamii vyhlásil v roce 1000 aškenázský rabín Geršom ben Jehuda pro Židy žijící ve střední Evropě (Verecký, 2010).

Americký antropolog Robert Murphy uvádí, že monogamie vede ke vzniku, v současném světě nejrozšířenější, základní rodinné jednotky – nukleární rodiny, která se skládá z otce, matky a jejich potomků (Murphy, 2001).

Převážná většina soužití lidí v celém světě je zastoupena tímto typem manželství. V populaci je přibližně stejné zastoupení mužů a žen, proto by tedy právě monogamie měla poměrně dobře korespondovat demografickým procesům.

Rabušic (2001, s. 192) hovoří o možnosti „*právoplatně střídat manžele či manželky na základě rozvodů, což vede k tzv. sukcesivní monogamii. Sukcesivní monogamie tak de facto znamená, že moderní člověk má během svého života postupně více partnerů, s nimiž tráví nějaké období ve společné domácnosti.*“

Mohli bychom předpokládat, že s vývojem dnešní společnosti se „sukcesivní monogamie“ bude u mladé generace objevovat stále častěji.

1.3.2 Polygamie

Polygamie neboli mnohomanželství pochází z řeckého slova *gamos* (sňatek) a souhrnně označuje rodinné soužití s více partnery opačného pohlaví.

Rozlišujeme polygamii ženy a muže. Jestliže má muž více než jednu ženu, mluvíme o polygynii. Pokud je tomu naopak, a žena má více než jednoho muže, označuje se tento stav jako polyandrie. S takovým soužitím se můžeme setkat např. u Eskymáků či Tibetanů, případně u některých společenství v Indii, kde se z důvodů chudoby může/mohlo více mužů složit na věno jediné ženy. Existují však i kultury, kde je možné kombinovat obojí. Polygynní polyandrie byla popsána například u Nyninů v Tibetu (Budil, 1998).

Lidský jedinec je příliš společenský na to, aby jednoznačně zastával monogamii. Polygamie se objevuje převážně tam, kde je lepší možnost shromažďování lidských zdrojů a majetku. Díky emancipaci žen se změnilo jejich postavení ke společnosti i vztah k mužům. Ženy nejsou tolik závislé na svých partnerech jako dříve. Z toho vyplývá, že i mužům zbývá více vlastních zdrojů na osobní zájmy a potřeby. A právě proto dochází k situacím, kdy má lidský jedinec větší příležitost být polygamní.

V literatuře se nejčastěji objevuje polygamie Muslimů. U nichž je však možná pouze polygynie. Islám toto muži umožňuje, ačkoli Mohamed doporučuje omezení maximálně na 4 manželky, protože vůči nim všem musí muž plnit své povinnosti rovným dílem (Majed, 2001). V dnešní době již tento typ soužití není tak obvyklý, jelikož více manželek si může dovolit jen vrstva těch nejbohatších.

1.3.3 Nesezdané soužití

Aktuální významný pokles sňatečnosti a vyšší věk při vstupu do prvního manželství podnítil řadu úvah o úpadku manželství a o tom, že je nahrazují jiné alternativní formy partnerského života, například nesezdaná soužití (kohabitace) či život v komunitách nebo bez stálého partnera. Rozhodným prvkem pro uzavření sňatku je v dnešní době i narůstající nezaměstnanost a malá podpora mladých rodin (Fialová, 2000).

V současnosti se nesezdané soužití mnohdy stává vybranou formou partnerského vztahu a jeví se jako rovnocenná forma vedle manželství. Z nejednoho výzkumu vyplývá, že mladí lidé dnes nejčastěji upřednostňují nesezdané soužití jako zkoušku před uzavřením manželství. Je poměrně málo těch, kteří chtějí uzavřít manželství bez předchozího soužití.

Kohabitace je nejvíce rozšířena v severských zemích, především ve Švédsku a Dánsku, dále pak na Islandu. Nejméně párů žijících v kohabitaci můžeme nalézt především v Jižní Evropě a Irsku. Nesezdané soužití se, zvláště u západní mladé generace, pomalu stává jistou sociální normou a v severských evropských zemích má, jako sociální instituce, své uznání i v legislativě (Rabušic, 2001).

Kohabitanace je klasifikována do několika typů podle toho, v jakém smyslu je kohabitanty zastávána. Rabušic (2001) rozděluje čtyři základní typy nesezdaného soužití:

1. *Soužití porozvodové* - rozvedení, kteří již nechtějí vstoupit do manželství
2. *Soužití snoubenecké* - kohabitanti, kteří v budoucnu sňatek plánují
3. *Soužití dočasné* - jedná se o kohabitaci, kterou nejčastěji zastávají mladí lidé, zahajující intimní život, či jedinci rozvedení, kteří zatím neuvažují o novém sňatku, ale mají nějakého partnera či partnerku
4. *Soužití namísto manželství* - toto soužití se týká nejčastěji mladých lidí, kteří sňatek odmítají („skandinávský typ“)

Rozlišením nesezdaného soužití se zabývá ve své práci Chaloupková a Šalamounová (2004). Tyto autorky rozlišují dva typy kohabitanace. Prvním je „předmanželský typ soužití“, který definují podobně jako Rabušic (2001) „soužití snoubenecké“, jedná se tedy o předmanželskou fázi kohabitanace a rozhodnutí uzavřít sňatek nastává povětšinou až s plánováním a rozhodnutím mít potomka. Druhým typem jsou kohabitanti, kteří žijí v nesezdaném soužití, které pro ně znamená opravdovou alternativu k manželství. Jako znak této kohabitanace uvádějí narození dětí do tohoto svazku.

1.3.4 Registrované partnerství

Dalším druhem spojení dvou lidí, které však neplní a nemůže plnit společenskou funkci jako párové manželství je registrované partnerství. Jde o trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví vzniklé zákonem stanoveným způsobem.

Registrované partnerství uvedl v platnost „Zákon č. 115/2006 Sb. o registrovaném partnerství dne 26. dubna 2006“. O vzniku se hovoří v hlavě druhé v § 2.¹ Poradna pro občanství, občanská a lidská práva (online) uvádí, že ke dni 29.6.2010 uzavřelo partnerství celkem 994 párů, z toho 703 mužských a 291 ženských. Registrované partnerství dosud ukončilo 45 dvojic, a to 25 lesbických párů a 20 mužských párů. Od schválení uvedeného zákona až

¹ Viz Příloha č. 1 – Vznik registrovaného partnerství.

do dnešních dnů se nepodařilo dosáhnout jeho významnější novelizace. Registrovaným partnerům tak např. nevzniká společné jmění.

Homosexuální páry nemohou zajistit lidskou reprodukci a legislativa v České republice ani nenabízí možnost adopce nebo jiné možnosti náhradní péče o děti. Proto registrovaní partneři nemohou vytvořit rodinu v pravém slova smyslu. Nemohou tedy naplnit funkce tradiční rodiny, kde je předpokládána výchova dětí. Tato hypotéza by však měla zůstat jedním ze základních pilířů společnosti.

Registrované partnerství je však projevem svobodné vůle těchto jedinců a nikdo by jim neměl odpírat možnost vzájemné péče a domácího soužití. Je vhodné homosexuální páry tolerovat, snažit se je pochopit a v žádném případě nediskriminovat.

2 RODINA

Ve druhé kapitole dochází ke ztotožnění s tím, že rodina je primárním lidským zázemím a měla by být zejména postavena na lásce ke všem jejím členům a vzájemnému porozumění, ne jen na společenském postavení.

Rodinu tvoří skupina osob, které jsou vzájemně spjaty pokrevními svazky, manželstvím nebo adopcí. Rodinu lze však zároveň chápat i jako malou skupinu osob, které jsou navzájem spojeny nejen manželskými a příbuzenskými, ale i jinými obdobnými vztahy a zvláště společným způsobem života.

Uvedenému specifickému typu komunity jsou věnovány následující odstavce nabízející definici, typy a funkce rodiny. Na konci této části je popsána podoba rodiny v současnosti.

2.1 Definice rodiny

Za jednu z nejkratších a zároveň nejvýstižnějších bychom mohli považovat definici obsaženou ve Velkém sociologickém slovníku, který rodinu vymezuje jako *"původní a nejdůležitější společenskou skupinu a instituci s hlavními funkcemi reprodukce, výchovy, socializace a přenosu kulturních vzorů"* (Petrušek, 1996, s. 940). Jelikož tato definice není úplná, uvádíme další.

Za podrobnější vymezení pojmu považujeme následující definici, která je pro tuto kapitolu stěžejní a ztotožňujeme se s ní. *„Rodina je jakýmsi nejuniverzálnějším socializačním činitelem, který poskytuje jedinci identifikační vzory, seznamuje ho s předpokládaným chováním pro mužskou a ženskou roli. Učí jedince reagovat žádoucím způsobem v procesu interakce a umožňuje mu praktické ověření získaných dovedností v rámci rodiny. Uplatňuje se jako regulátor chování jedince a poskytuje mu společensky žádoucí normy. Pod vlivem rodinného působení se vytváří postoj k personálnímu okolí, k sobě samému i společnosti obecně“* (Výrost, 1998, s. 46).

Legální definice v právním řádu České republiky rodinu nebo její členy obecně neurčuje. Přitom všeobecný zákoník občanský, platný v této oblasti na českém území až do roku 1950, definoval rodinu jako rodiče a všechny jejich potomky (946/1811 ř. z., Všeobecný

zákoník občanský). Platný občanský zákoník se o rodině zmiňuje jen povrchně a neurčitě při vypořádání společného jmění manželů a při vrácení daru (Zákon č. 40/1964, občanský zákoník). Rovněž trestní zákoník sice obsahuje ve své části druhé, hlavě IV., trestné činy proti rodině a dětem, ale definici rodiny již neobsahuje (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník). Činí tak jen některé zvláštní zákony, ale vždy jen pro své vlastní účely, neobsahují tedy obecně použitelné vymezení rodiny.² Ani Zákon o rodině žádné vymezení neobsahuje a o jejím vzniku pojednává pouze ve spojitosti s uzavřením manželství, jehož účelem je právě založení rodiny (Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině). Z toho může plynout, že rodina může vzniknout pouze v manželství a že ji tvoří rodiče a jejich děti.

2.2 *Funkce rodiny*

Ve společnosti se funkce rodiny vyvíjí a mění v rámci společenských změn a proměnou kulturních faktorů. Některé funkce mohly postupem času zcela zaniknout a jiné pouze ztratit nebo naopak získat na důležitosti. Následující text obsahuje souhrn funkcí rodiny, které považujeme za základní.

Kraus (2008) blíže definuje šest funkcí rodiny. První funkcí je *biologicko-reprodukční*, která má význam nejen pro společnost, ale také pro jednotlivce, kteří rodinu tvoří. Tato funkce, již ve svém názvu upozorňuje na to, že pro společnost je důležitá jako stabilní reprodukční základna. Následující *sociálně-ekonomická* funkce rodiny má význam v rámci rozvoje ekonomického systému společnosti. Pokud se v této funkci objeví nějaké poruchy, projeví se to v nedostatku hmotných prostředků k zabezpečení rodiny. *Ochranná funkce* je založena na zajišťování životních potřeb rodiny. Nedílnou součástí je funkce *socializačně – výchovná*. Její poslání spočívá ve výchově, osvojování si základních návyků, způsobech správného chování ve společnosti atd. V rodině by se také nemělo zapomínat na *rekreaci, relaxaci a zábavu*, které se věnuje celá rodina pohromadě. *Emocionální funkce rodiny* je potřebná pro citové zázemí, bezpečí a pocit lásky v rodině.

² Např. § 7 odst. 1 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, § 187 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, § 8 odst. 10 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů

Hlavním cílem rodiny je uspokojení požadavků a potřeb jednotlivých členů. Aby došlo k uspokojení těchto potřeb, které jsou na ni kladeny ze strany jejich členů i ze strany společnosti, musí rodina zabezpečit alespoň své základní funkce, které jsou výše uvedeny. Funkcemi rodiny se zabývá více autorů, u nichž se však informace o jednotlivých funkcích překrývají. Můžeme uvést autory Giddens (Sociologie, 2003), Matějček (Děti, rodina a stres, 1994) a Možný (Sociologie rodiny, 2002).

Aby mohla rodina bez problému plnit své funkce je ideální, když jsou ve společné domácnosti všichni její členové. Vzhledem k dítěti jsou to především oba jeho rodiče. Je všeobecně známo, že absence jednoho z rodičů může mít negativní vliv na sociální i emoční vývoj dítěte.

2.3 Typy rodiny

Existuje několik možností, podle nichž lze rodinu dále dělit na určité typy. V této práci je v následujících odstavcích uvedeno základní dělení podle různých kritérií.

V naší společnosti se můžeme setkat s několika typy rodin, mezi které patří například rodina *nukleární*, kdy ve stejné domácnosti žijí dospělí manželé se svými či adoptivními dětmi a rodina *rozšířená*, kde v jedné domácnosti vedle rodičů a jejich dětí navíc žije i příbuzenstvo. Člověk může za svůj život patřit ke dvěma nukleárním rodinám. První rodinou je ta, do které se člověk narodí a pochází z ní, tedy *orientační* a dále pak do té rodiny, kterou si založí sám, tedy *prokreační* (Kraus, 2008).

Následující dělení rodiny je dle její funkčnosti. Můžeme se setkat s *funkční* rodinou, kde rodina bez problému funguje z hlediska všech výše uvedených funkcí rodiny. Giddens (1999) a Matoušek (2003) se shodují na tom, že funkční rodina poskytuje svým členům emocionální podporu, ekonomické zázemí a dále zajišťuje výchovu dětí. Rodinu, v níž se vyskytují závažnější poruchy některých nebo všech funkcí, které však nijak vážněji neohrožují její systém a členové jsou schopni tyto problémy řešit vlastními silami nazýváme *problémová* rodina. Třetí typ, *dysfunkční* rodina je chápána jako rodina, kde se vyskytují vážné poruchy funkcí rodiny, které ohrožují rodinu jako celek. Posledním typem

je *afunkční* rodina, ve které jsou poruchy tak velkého rozsahu, že rodina přestává plnit svůj základní úkol a není schopna závažné problémy řešit vlastními silami (Kraus, 2008).

V posledním uvedeném typu, v afunkční rodině, dochází k fyzickému, psychickému nebo ke kombinaci těchto dvou druhů týrání dítěte, které může vést až k jeho záhubě. V rodině je vážně ohrožen život dítěte a je nutné do situace zasáhnout, v krajní možnosti zbavit manželé jejich rodičovských práv. K eventuálnímu odebrání dítěte rodičům a k jeho svěřeni do náhradní rodinné péče může dojít z mnoha příčin, kdy se rodiče o dítě nemohou nebo nechtějí starat (rodiče alkoholici, narkomani, duševně či vážně dlouhodobě nemocní). Ke svěřeni dítěte do náhradní rodinné péče dochází i v případech úmrtí obou rodičů.

2.4 Rodina v současné době

V dnešní době v institutu rodiny dochází ke značným proměnám, a to nejen v naší zemi. Také rodina z České republiky se poměrně hodně oddálila od ustáleného tradičního modelu. Žena během dvacátého století získala větší osobní i společenskou samostatnost a je schopna se ekonomicky zajistit díky vlastnímu úsilí. Aby byla rodina v současnosti dostatečně finančně zajištěná, je nutné, aby se ekonomicky zapojili oba manželé. Tato priorita, dostatečného finančního zajištění rodiny, může být na úkor péče o děti. Celkově se dá říci, že se mění role ženy a v souvislosti s tím i role muže.

Sociolog Tuček (1998) uvádí, že dochází k oslabování skutečně svobodných rozhodnutí pod tlakem vnějších faktorů (trh práce aj.), což může být příčinou k rozmachu jiných životních stylů rodiny (např. v USA 80. let 20. století tzv. singles), neboť jednotlivci bez rodinných závazků mohou konat poměrně více svobodných rozhodnutí.

Chaloupková a Šalamounová (2004) dále dodávají, že mimo volby alternativních životních stylů dochází také k odkládání vstupu do manželství a založení rodiny, vzrostl i podíl dětí narozených neprovdaným matkám, stejně jako akceptace rozvodu či nesezdaného soužití. Socioložky také jako příčiny proměn zmiňují jak změny hodnotových orientací a rozrůžňování životních stylů, tak růst ekonomické nejistoty a vývoj ekonomických podmínek mladých rodin. Technologickým aspektem ovlivňujícím vývoj rodiny je též např. zkvalitňování antikoncepce.

Možný (2006) shrnuje charakteristiku rodiny v současné době tak, že hlavou moderní rodiny není už jen otec, nýbrž oba rodiče a autorita je mezi oba dva rovnoměrně rozdělena. V četných oblastech ztratila rodina monopol na sex – stále jí však zůstává monopol na pložení dětí.

Charakteristiku současné rodiny lze shrnout do několika bodů:

- snižuje se stabilita rodiny rozvodem
- mění se celková struktura rodiny (klesá počet dětí)
- antikoncepce dosahuje rozvoje a plánované rodičovství se dostává do popředí
- dochází k proměně rodinného cyklu, kdy je vyšší věk rodičů, a prarodiče pracují
- rodiče tráví více času v práci (zvyšují se nároky)
- přibývá rodičů kariéristů

O současné rodině píše také Kraus (2008), který zmiňuje ve své publikaci, že v současnosti význam rodiny zesílil a slouží především jako útočiště před veřejným světem a rodinné prostředí se stává protiváhou veřejného sektoru. V některých případech rodina vystupuje jako jediný opěrný bod, kam se její členové mohou uchýlit. Rodina je tedy stále nenahraditelnou institucí, což je pro tuto bakalářskou práci zásadní tezí, se kterou se ztotožňujeme.

3 ŽIVOTNÍ ÚROVEŇ

V této kapitole se budeme zabývat kvalitou a úrovní blahobytu lidského života. Životní úroveň je ukazatel zahrnující hmotné i nehmotné stránky lidského života, zahrnuje kvalitu životního prostředí, kvalitu výživy, zdravotní prevenci, úroveň zdravotní péče atp. O tomto pojmu také lze říci, že je neustále proměnný v čase. Průřez definicemi různých autorů a měření životní úrovně nabízí následující odstavce.

3.1 Definice životní úrovně

Životní úroveň obyvatelstva je stupeň uspokojování životních potřeb a zahrnuje životní, existenční, pracovní a další podmínky života. Toto jednoduché vymezení je v následujících odstavcích podloženo definicemi několika odborníků. Pojem životní úroveň však není u žádného z nich jednoznačně definován, proto definic předkládáme hned několik.

Podle Macmillanova slovníku moderní ekonomie (1995) je životní úroveň, *standard of living*, úrovní materiálního blahobytu jednotlivce nebo domácnosti. V ekonomické analýze se životní úroveň obvykle poměřuje množstvím spotřebovávaných statků a služeb (včetně volného času). Stejná úroveň spotřeby obecně nereprezentuje stejnou životní úroveň domácností, které se nacházejí v odlišných podmínkách – např. velká domácnost musí spotřebovávat více než malá domácnost, pokud obě mají stejnou životní úroveň. Porovnání životních úrovní mezi domácnostmi se často provádí pomocí škál ekvivalence, které umožňují, aby domácnosti dosahovaly stejnou životní úroveň. Tento přístup se však opírá o možnost provádění mezosobního porovnávání užitku, což je předpoklad obecně odmítaný teoretickou ekonomikou blahobytu (Pearce, 1995).

V zákoně o rodině nalezneme také samotnou definici životní úrovně. V tomto případě se jedná o vyživovací povinnost rodičů k dětem a nalezneme ji v § 85 odst. 2. „*Dítě má právo podílet se na životní úrovni svých rodičů.*“ Lze tedy z této věty nepřímou odvodit, že samotná životní úroveň je také zahrnuta v právech a povinnostech manželů. Jsou povinni spolu oba žít, být si věrni, vzájemně se respektovat, pomáhat si a společně pečovat o děti a vytvářet zdravé rodinné prostředí. Další nepřímé odvození můžeme nalézt v § 91 odst. 2,

kde se hovoří o vzájemné vyživovací povinnosti, aby „*hmotná a kulturní úroveň obou manželů byla zásadně stejná.*“ (Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině).

Životní úroveň se tedy vztahuje ke konkrétnímu státu, skupině jedinců či samotnému jednotlivci. Tento pojem je velice obsáhlý a každým životním okamžikem se mění a pro každého jedince je určitým způsobem rozdílný a nestálý. Obecně tento pojem nemůže být určován nějakým číslem jako hodnotou.

Jako stěžejní jsme zvolili definici dle Macmillanova slovníku moderní ekonomie (1995) jehož popis je nejobsáhlejší a lze se z této definice dozvědět v krátkosti, že životní úroveň v sobě zahrnuje nejen materiální blahobyt obyvatelstva, ale také množství spotřebovaných statků a služeb. Můžeme se zde také dovědět o porovnání životní úrovně mezi domácnostmi a způsobu jak dosahovat u domácností stejné životní úrovně.

3.2 Měření životní úrovně

V této části práce se budeme zabývat měřením kvality života, která není v současném pojetí Světové organizace součtem podmínek a zdravotního stavu, ale spíše vypovídá o vlivu zdravotního stavu a podmínek na jednotlivce (Payne, 2005, str. 208).

Obecně by se dalo říci, že kvalita života se skládá ze subjektivní stránky vypovídající o pocitech člověka a objektivní stránky, která zahrnuje materiální zabezpečení.

Měření objektivní stránky kvality života je realizováno zejména prostřednictvím vybraných ukazatel, které umožňují na různých úrovních (mezinárodní, národní, regionální, místní) identifikovat aktuální stav a trendy vývoje a předat informace o environmentálních, demografických, sociálních, ekonomických a dalších důležitých jevech. Měření subjektivní složky kvality života je složitější. Jelikož lidský život je jedinečný a každý člověk má své individuální názory na kvalitu života. Stále však není vypracován žádný všeobecně uznávaný indikátor subjektivního vnímání kvality života (Svobodová, 2006).

Socioweb (online) uvádí, že k měření životní úrovně lze přistupovat dvěma odlišnými způsoby. První z nich spočívá v objektivním přímém vyčíslení množství spotřebovaného zboží a služeb, popřípadě finančních příjmů a majetku, volného času, prostředků

vydáváných z rozpočtu na veřejné služby, ale třeba i množství škodlivých látek vypouštěných do vody či ovzduší, průměrné délky života, kojenecké úmrtnosti, úrovně kriminality atd.

Druhý způsob vyjádření životní úrovně pak vychází z myšlenky, že životní úroveň si lze rovněž představit i jako míru uspokojování materiálních či nemateriálních potřeb a tužeb jednotlivce nebo domácnosti zbožím a službami, respektive jako relaci mezi skutečným stavem a mezi tím, co je pociťováno jako stav žádoucí nebo alespoň vyhovující. S tím v podstatě operují sociologická šetření nebo průzkumy veřejného mínění, které na základě subjektivních výpovědí respondentů zjišťují, jak lidé hodnotí svou životní úroveň, zda a nakolik mohou uspokojovat své potřeby, zda pociťují či nepociťují nedostatek peněz na určité věci apod. Samozřejmě i tady lze pojetí životní úrovně podle potřeby rozšířit a zkoumat např. to, jak se občané dívají na stav životního prostředí, na úroveň zdravotní péče, na dostupnost a kvalitu veřejných služeb atd. (Socioweb, online)

4 ROZVOD

Rozvod, tedy ukončení manželství je jedním ze společenských problémů, který zasahuje nejen do života partnerů, ale i jejich dětí a majetkových poměrů. V České republice probíhá rozvod před soudem a může být v podobě sporného nebo na základě dohody manželů.

Následující odstavce jsou věnovány objasnění pojmu rozvod, právním aspektům, typům, příčinám, dopadům rozvodu a rozvodovosti v České republice.

4.1 Definice rozvodu

Následující odstavce vychází z definice, že rozvod může být „*právní zrušení manželství během života obou partnerů, jemuž předchází jeho reálný rozpad (jestliže reálnému rozpadu manželství dojde úmrtím jednoho partnera, jde o ovdovění). Rozvod manželství za života obou partnerů nemusí být ovšem spojen s právním aktem. V řadě kultur končí manželství prostým, společností nekontrolovaným, nevidovaným a nesankcionovaným rozchodem partnerů*“ (Velký sociologický slovník II, 1996, s. 955).

Katolická nauka však naopak jednoznačně rozvod u katolicky uzavřeného manželství nepřipouští. Výjimku tvoří pouze případy, kdy jeden z partnerů svým chováním ohrožuje zdraví nebo dokonce život druhého partnera a dětí (alkoholismus, psychická choroba, atd.). V takovém případě církev povoluje odloučení, nikdy však rozvod a nový sňatek. Kdo se nechá rozvést, další manželství uzavírá pouze na úřadě, neboť církev mu na základě souloví „Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj!“ logicky nikdy nemůže požehnat.

Rozvod je významná událost s řadou sociálních důsledků, mezi které patří celkové narušení fungování rodiny, výchova dětí, změna ekonomického a sociálního statusu. Může také dojít ke změně zaměstnání a způsobu života. Zároveň je rozvod chápán jako možnost změny životního partnera a preference emočních a erotických pohnutek před pohnutkami racionálními a praktickými (Matoušek, 2002). K tomu Dvořáková (2002) dodává, že pokud manželství již neplní základní předpoklady, manželé již nesdílejí společnou domácnost, vzájemně si nepomáhají a nejsou schopni společnými silami vychovávat děti, nevytvářejí tak zdravé rodinné prostředí a nevyskytuje se ani naděje na obnovení původního stavu, tak dochází k vážnému a hlubokému rozvratu manželství.

4.2 *Rozvodovost*

Oblast rozvodovosti úzce souvisí zejména s výběrem partnera, se kterým jednotlivec vstupuje do manželství a předpokládá se, že s ním stráví notnou část života. Dalo by se tedy říci, že výběr partnera je jedním z nejdůležitějších úkolů člověka.

Rozvodovost je demografický a sociální jev a je odvozen od rozvodu jako demografické události. Rozvodovost je velice významným společenským fenoménem, který ukazuje zejména stabilitu rodiny, ale i proměny obvyklých morálních kritérií, ekonomických motivací, vzorců chování apod. (Velký sociologický slovník, 1996).

Česká republika je jednou ze zemí Evropy s nejvyšší rozvodovostí. K rozvodu dochází téměř u každého druhého manželství. Oblastí s nejnižší rozvodovostí je podle statistik Zlínský kraj, což může mít souvislost s téměř nejnižšími průměrnými platy na našem území. Lidé jsou zde tedy více vzájemně ekonomicky závislí. Dále si dovoluujeme tvrdit, že ve Zlínském kraji jsou si lidé bližší a již odedávna jsou zvyklí si pomáhat.

Možný (2002) uvádí, že s rozvodovostí jsou také úzce spjaty sociální problémy společnosti spojené nejen s výchovou dětí, ale také i se zaměstnaností žen, ze kterých se stávají tzv. samopečovatelky. Rozvodovost také ovlivňuje populační klima, rozvedené osoby přestávají plodit děti a tím pádem negativně ovlivňují porodnost. Na druhou stranu ovšem rozvod stimuluje vytvoření nového manželství a s tím samozřejmě také spjaté rození dětí.

Podle Českého statistického úřadu (online) bylo v roce 2008 schváleno celkem 31 300 návrhů na rozvod, z nichž 65% iniciovaly ženy. U celkem 72,1% případů šlo o první rozvod u obou manželů. Ve zprávě k počtu sňatků, ze kterých vzešla rozvedená manželství, se smírně zvýšila úhrnná rozvodovost, která udává, jaký podíl manželství by skončil rozvodem při zachování intenzit rozvodovosti podle délky trvání manželství v daném roce. V roce 2008 dosáhla úhrnná rozvodovost 49,6%, čímž byla překonána prozatím nejvyšší hodnota 49,3% z roku 2004. Průměrná délka trvání manželství před rozvodem činila 12,3 let, stejně jako v roce 2007. Ve srovnání s obdobím na počátku nového století však tato doba vzrostla o jeden rok.

4.3 Příčiny rozvodu

Na počátku každého vztahu je vhodné, aby se partneři zamysleli nad tím, co vlastně od partnerství a následně manželství očekávají. Mladí jedinci mnohdy očekávají příchod nereálného. Zklamání z nenaplněných představ člověka, který se k manželství zavázal, mohou mít na vztah destruktivní účinek. Problémem také může být to, že si partneři jasně nevymezí své role a s nimi související práva a povinnosti. V návaznosti na to, často vznikají nesmyslné rozpory a hádky.

Novák (2000) uvádí následující příčiny rozvodů:

- nízký průměrný věk novomanželů
- emocionální potřeby (rodina jako kompenzace frustrovaných potřeb – volnost, klid, pohoda)
- netrpělivá reakce na rodinné problémy
- rozdílné povahy manželů
- nevěra
- alkoholismus
- nezáměr o rodinu
- velká zaměstnanost žen – ekonomická nezávislost
- existence dvoukariérových manželství.

Příčiny rozvodu, které popisuje Novák (2000) se shodují s příčinami, které uvádí Český statistický úřad uvedenými dále v textu.

Následuje tabulka Struktury rozvodů podle příčin rozvatů, od roku 1990 do roku 2005 (Tabulka č. 1), sestavená z údajů Českého statistického úřadu:

Tabulka č. 1: Struktura rozvodů podle příčin rozvatů, 1990-2005

Příčina rozvratu	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005
	na straně muže (v %)							
Neuvážený sňatek	5,6	4,4	2,2	1,6	1,8	1,2	1,1	0,9
Alkoholismus	10,3	9,4	5,8	5,2	4,9	4,4	4,2	4,3
Nevěra	15,0	12,9	8,0	7,2	6,5	6,3	6,1	5,9
Nezájem o rodinu	7,6	7,3	5,3	4,9	4,0	3,6	4,0	3,5
Zlé nakládání, odsouzení pro trestný čin	2,7	2,1	1,6	1,7	1,3	1,1	1,2	1,2
Rozdíl povahy, názorů zájmů	40,5	48,8	47,0	46,5	49,1	50,6	51,3	52,1
Zdravotní důvody	1,0	0,5	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2
Sexuální neshody	2,7	1,7	0,6	0,5	0,5	0,4	0,4	0,4
Ostatní příčiny	7,9	9,3	22,3	24,0	23,9	24,6	25,1	25,2
Soud nezjistil zavinění	6,8	3,7	6,9	8,1	7,7	7,6	6,4	6,4
	na straně ženy (v %)							
Neuvážený sňatek	5,6	4,5	2,2	1,6	1,8	1,2	1,1	0,9
Alkoholismus	0,9	0,7	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,6
Nevěra	13,2	10,5	5,6	4,7	4,0	4,0	4,0	3,7
Nezájem o rodinu	2,5	1,8	1,2	1,3	1,2	1,3	1,3	1,1
Zlé nakládání, odsouzení pro trestný čin	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Rozdíl povahy, názorů zájmů	40,5	49,9	49,1	47,4	49,6	50,3	51,0	50,5
Zdravotní důvody	1,3	0,5	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Sexuální neshody	2,7	1,7	0,6	0,5	0,5	0,4	0,4	0,3
Ostatní příčiny	9,4	12,6	26,6	29,6	29,2	29,3	29,3	28,7
Soud nezjistil zavinění	23,8	17,5	13,7	14,0	13,0	12,8	12,2	13,8

Zdroj: Český statistický úřad

Podle údajů Českého statistického úřadu (online) patří mezi nejčastější příčiny rozvodu „rozdílnost povah, názorů a zájmů“. Ze statistiky příčin rozvratu manželství však stále čteněji vyplývá využití obecných příčin (kategorie „rozdílnost povah, zájmů“ a „ostatní“) před konkrétně definovanými příčinami na straně muže či ženy. Uvedené dvě kategorie zahrnovaly v roce 2008 téměř 87 % případů u mužů i u žen, z toho tři čtvrtiny připadly na prvně jmenovanou. Zaměříme-li se pouze na konkrétně formulované příčiny rozpadu, pak na obou stranách manželské dvojice byla nejčastěji soudem identifikována jakožto příčina rozvratu manželství nevěra (1 422 případů na straně muže a 921 u žen). Druhým nejčastějším důvodem byl alkoholismus muže či nezájem o rodinu ze strany ženy.

Některá manželství jsou k rozvodu předurčena již v okamžiku seznámení. Buď proto, že se sešli lidé, kteří se k sobě nehodí a raději se měli minout než budovat vztah nebo proto, že jeden z partnerů disponuje vlastnostmi, které jsou garancí nezdaru jakéhokoli vztahu (Šmolka, 2009).

Počet mladých dospělých, v manželství nespokojených a neochotných spolupracovat při hledání oboustranně přijatelného kompromisu, se zvyšuje. Důvodem je převažující představa o cíli manželství, které by mělo uspokojit celou řadu, především individuálních potřeb. Postoj k manželství se během posledních desetiletí značně změnil (Vágnerová, 2000).

4.4 Právní aspekty rozvodu

Rok 1963 poskytl nový zákon o rodině, který je se svými novelami platný až dodnes. Tento zákon zjednodušil dostupnost rozvodů. Jedinou příčinou zůstal kvalifikovaný rozvrat manželství. Soud byl povinen zjišťovat příčiny rozvodů a přihlížet především k prospěchu nezletilých dětí. Po přijetí zákona značně stoupla míra rozvodovosti. Příští změny přinesla novela zákona v roce 1965, umožňující rozvádět tzv. mrtvá manželství, tedy taková manželství, která spolu žijí přes 3 roky ve vzájemné odluce a to i bez souhlasu jednoho ze zúčastněných (Hrušáková, 2003).

O pár let později, tedy v roce 1973 došlo k další změně zákona a jednalo se o zrušení předběžného řízení o smíření manželů, které do té doby předcházelo každému rozvodovému řízení (Pavlík, 2002).

Rozvod je právním ukončením manželství a uskutečňuje se na základě žádosti dle nejnovějšího znění. Soud rozhoduje o tom, zdali je rozvrat tak hluboký a trvalý, že již nelze očekávat obnovení manželského soužití (Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině).

4.5 Typy rozvodů

Dle právní úpravy rozlišujeme dva typy rozvodů. Prvním je tzv. sporný rozvod, kde zákon o rodině ve svém ustanovení § 24 odstavci 1 stanovuje: „*Soud může manželství na návrh některého z manželů rozvést, jestliže je manželství tak hluboce a trvale rozvráceno, že nelze očekávat obnovení manželského soužití; bere přitom v úvahu příčiny rozvratu manželství*“. Druhým typem je tzv. nesporný, který obsahuje ustanovení § 24 a zní následovně: „*Jestliže manželství trvalo alespoň jeden rok, manželé spolu nejméně šest měsíců nežijí a k návrhu na rozvod se druhý manžel připojí, má se za to, že podmínky uvedené v ustanovení § 24 odst. 1 jsou splněny. Soud nezjišťuje příčiny rozvratu a manželství rozvede, jsou-li předloženy:*

a) písemné smlouvy s úředně ověřenými podpisy účastníků upravující pro dobu po tomto rozvodu vypořádání vzájemných majetkových vztahů, práva a povinnosti společného bydlení a případnou vyživovací povinnost,

b) pravomocné rozhodnutí soudu o schválení dohody o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu. (Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině).

4.6 Dopady rozpadu partnerského vztahu

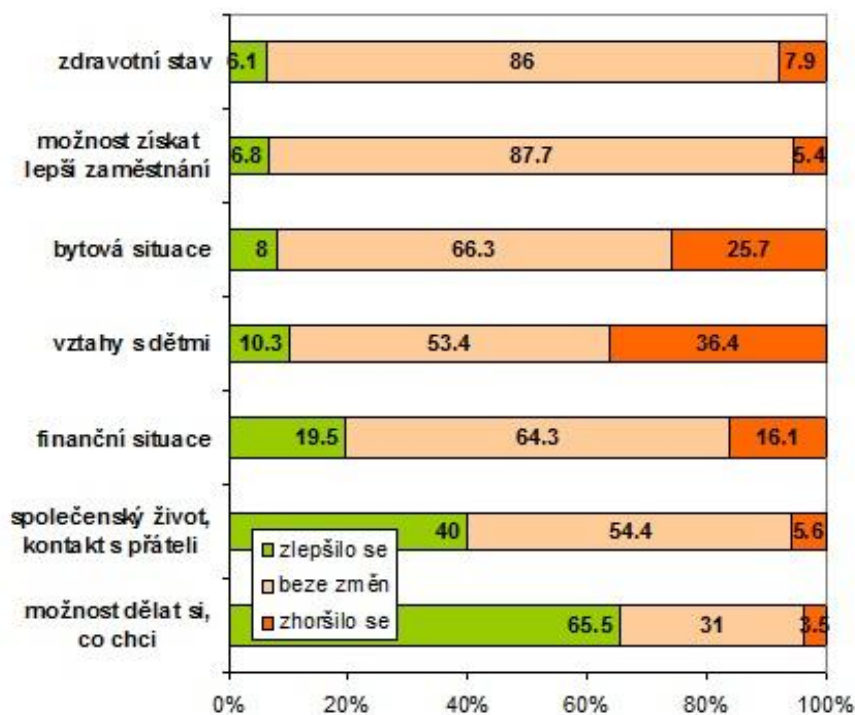
Ve vztazích je uspokojována jedna ze základních lidských potřeb a to potřeba životní jistoty. Jestliže se však objeví manželské konflikty, obvykle se projeví rozdílnost mezi partnery. Jeden partner má většinou o vtaħ větší zájem a druhý je více nezávislý a bezstarostný. Jestliže vzájemná láska začíná upadat, citlivější partner tíhne k panice.

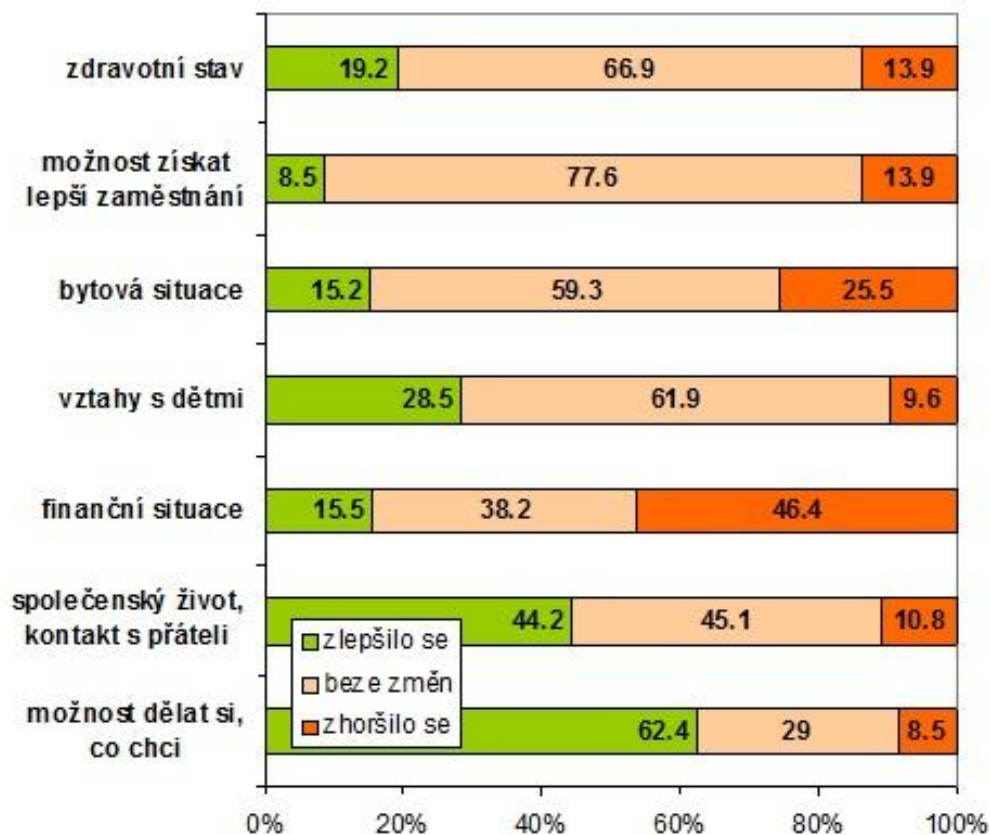
Ve vnímání soudního řízení na rozpad a rozvod partnerského vztahu existují charakteristické genderové rozdíly. Mezi nejzřejmější diferencí patří podle Dudová (2007) skutečnost,

že ženy podávají častěji žádost o rozvod než muži. Dle sociowebu (online) je samotné prožívání rozchodu také silně ovlivněno pohlavím. Toto prožívání je znázorněno v následujících tabulkách, ve kterých můžeme např. vyčíst, že u mužů dochází ke ztrátě kontaktu s dětmi, protože ve většině případů jsou děti svěřovány do výhradní péče matky a otcům je většinou uloženo platit výživné. Kdežto u žen dochází ke zhoršení ekonomické situace, protože přecházejí z modelu dvou příjmů do domácnosti do jednoho příjmu a volí nejrůznější strategie k tomu, aby vytvořily a zajistily životní standart tak, aby byl uspokojivý pro všechny členy v domácnosti.

Následující grafy vyplývají z dotazníkového šetření „Životní dráhy 2010“, které probíhalo v letech 2010 a 2011 a celkem obsahovalo 4010 respondentů.

Graf 1: Dopady rozpadu partnerského vztahu na muže

Graf 2: Dopady rozpadu partnerského vztahu na ženy

Zdroj: Životní dráhy 2010

Zdroj: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=483&lst=108> ze dne 28. 2. 2012.

Z uvedených grafů tedy vyplývá, že rozpad partnerského vztahu manžela má odlišné dopady na muže a ženy. U mužů se nejvíce zhoršil vztah k dětem, jelikož děti jsou převážně svěřovány do péče matky a otec se s nimi vidá méně často než dříve. Největší negativní dopad rozpadu vztahu na ženy je v oblasti finanční situace, jelikož muž má v převážné většině domácností vyšší finanční příjem, o který žena po rozvodu přichází. Důležitou roli v hodnocení dopadů hrají i faktory ovlivňující celou situaci, jako je skutečnost, zda při rozpadu vztahu byly přítomny nezletilé děti, finanční nebo psychická pomoc ze strany rodiny či přátel a mnohé další.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

V páté části práce je specifikován cíl praktické části bakalářské práce a typ výzkumu. Dále je popsána zvolená metoda a nástroje sběru dat, způsob výběru a velikost vzorku, metoda zpracování a analýzy získaných kvalitativních dat a uvedeny jsou samozřejmě i výsledky a interpretace dat.

Tématem výzkumného šetření je životní úroveň rozvedených v kontextu obyvatel Zlínského kraje. Životní úroveň je ukazatel zahrnující hmotné i nehmotné stránky lidského života. O tomto pojmu také lze říci, že je neustále proměnný v čase.

Informace jsou čerpány především z metodologických dokumentů Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu (Miovský, 2006) a Jak se vyrábí sociologická znalost (Disman, 2002).

5.1 Výzkumný problém

Výzkumný problém je deskriptivního charakteru. Ve výzkumu se snažíme najít odpovědi na otázky a popisujeme určité jevy nebo situace. Hledáme odpověď na otázku: Jaké změny v kvalitě a úrovni života vnímají rozvedení lidé? Výzkumem zmapujeme a popíšeme dopady rozvodu na životní úroveň rozvedených.

5.2 Cíl výzkumu

Hlavním cílem výzkumu je interpretovat a popsat dopad rozvodu na životní úroveň rozvedených. Dílčími cíli jsou:

- získat respondenty splňující charakteristické znaky uvedené níže
- zajistit validitu (platnost), realibilitu (spolehlivost) a praktičnost výzkumu
- odhalit a popsat možné dopady rozvodu
- zjistit z rozhovorů, jak rozvedení subjektivně vnímají svoji životní úroveň a jak jsou spokojeni po fyzické i psychické stránce

- zjistit jak vnímají pomoc od svých blízkých, jaké mají dispozice zvládat svou životní situaci sami, jaké jsou jejich sociální vazby, na kolik jsou soběstační a na kolik jsou odkázáni na pomoc druhých

Data budou sesbírána na základě polostrukturovaných rozhovorů, ze kterých získáme informace, o tom, jak rozvedení vnímají svou kvalitu života a jak se jim na základě osobní zkušenosti s rozvodem změnil.

Zjednodušeně se dá říci, že se snažíme zjistit jaké nejvýraznější změny v kvalitě a úrovni života vnímají lidé, kteří jsou 3-6 let po rozvodu a v současnosti nemají nového partnera/partnerku.

5.3 Výzkumné otázky

Jak u Vás vypadala finanční situace rodiny před rozvodem?

Jak Vám ovlivnil rozvod životní úroveň?

Čím Vám ovlivnil rozvod život nejvíce?

Jak Vám rozvod ovlivnil náplň běžného dne?

Ovlivnil Vám rozvod volný čas?

Lišila se životní úroveň po rozvodu od toho, co jste očekával/a?

Způsobil Vám rozvod psychické nebo fyzické problémy?

Musíte svým dětem po rozvodu odpírat materiální věci?

Musíte sobě po rozvodu odpírat materiální věci?

Pomáhá Vám někdo z blízkých? (psychicky, finančně...)

5.4 Typ výzkumu

S přihlédnutím k tomu, že zkoumaná oblast životní úroveň, konkrétně tedy změna životní úrovně jednotlivců po rozvodu je *„jedinečnou, neopakovatelnou a kontextuální záležitostí, která může být z pohledu každého jednotlivce vnímána odlišně“* (Mioviský, 2006, s. 17), je jádrem předkládaného výzkumného šetření kvalitativní výzkum.

Disman (2000) uvádí, že: *„Kvalitativní výzkum používá induktivní logiku. Na začátku výzkumného procesu je pozorování, sběr dat. Pak výzkumník pátrá po pravidelnostech existujících v těchto datech, po významu těchto dat formuluje předběžné závěry a výstupem mohou být nově formulované hypotézy nebo nová teorie“*.

Pozitivem tohoto výzkumu je fakt, že umožňuje intenzivnější a bližší kontakt se situací vybraných respondentů, daný problém lze zkoumat do hloubky a zjistit o něm podrobnější informace. Díky kvalitativnímu výzkumu provedeme u respondentů hloubkové studium jejich případů.

Negativem u tohoto výzkumu může být to, že respondenti nebudou chtít odpovídat na určité otázky. Dalším omezením výzkumu může být neochota sdílet soukromé informace. Nevýhodou může být i sběr a analýza dat, které může být pro výzkumníka časově náročná.

5.5 Charakteristika výzkumného vzorku

Pro výzkum byli vybíráni muži a ženy, kteří jsou tři až šest let rozvedeni a v současné době nemají nového partnera, a to z řad rodinných příslušníků a známých.

Akteři výzkumu byli vybíráni prostým záměrným výběrem. Tato forma výběru je jednou z metod účelového výběru spadajících do oblasti nepravděpodobnostních metod výběru výzkumného souboru v rámci kvalitativního přístupu. Metoda záměrného výběru je *„postup, kdy cíleně vyhledáváme účastníky podle jejich určitých vlastností. Kritériem výběru je právě vybraná (určená) vlastnost (či projev této vlastnosti) nebo stav“* (Mioviský, 2006, s. 135). Prostý záměrný výběr *„spočívá v tom, že bez uplatnění dalších specifických metod či strategií vybíráme mezi potenciálními účastníky výzkumu (tj. účastníky splňující-*

mi určité kritérium nebo soubor kritérií) toho, který je pro účast ve výzkumu vhodný a současně s ní také souhlasí“ (Miovský, 2006, s. 136).

Do výzkumu bylo zařazeno šest lidí, z toho byli tři muži a tři ženy. Z důvodu zachování anonymity užíváme pro interpretaci dat respondentů změněná jména. Všichni dotazovaní splňovali následující kritéria:

- pobyt ve Zlínském kraji;
- věková hranice od 35 do 45 let;
- minimálně jedno, maximálně dvě děti ve věku 10 až 15 let;
- tři až šest let od rozvodu;
- bez nového partnera;
- finanční příjem (čistý měsíční) přibližně 10.000 až 15.000Kč;
- středoškolské nebo vysokoškolské vzdělání;
- ochota zapojit se do výzkumu.

Věková hranice respondentů a délka doby od rozvodu byla zvolena na základě statistik, které nejčastěji uvádí právě věkovou kategorii 35 až 45 let³. Český statistický úřad (online) uvádí, že v roce 2007 byl průměrný věk mužů při rozvodu 41,5 let a průměrný věk žen byl 38,7 let. Doba od rozvodu byla stanovena na 3 až 6 let⁴, což je průměr u rozvedených jednotlivců v našem okolí, ze kterých byli vybráni respondenti pro tento výzkum.

³ Český statistický úřad – údaje Zlínský kraj.

⁴ Viz kapitola 5.5 Charakteristika vzorku – respondenti z řad rodinných příslušníků a známých.

Celkové charakteristiky souboru shrnují následující tabulky:

Tabulka č. 2: Charakteristika souboru, 1. část

respondent	pohlaví	bydliště (kraj)	nový partner	nejvyšší ukončené vzdělání
A - Jitka	Žena	Zlínský	ne	střední s maturitou
B - Martina	Žena	Zlínský	ne	střední s maturitou
C - Anna	Žena	Zlínský	ne	střední s maturitou
D - Pavel	Muž	Zlínský	ne	střední s maturitou
E - Martin	Muž	Zlínský	ne	vysokoškolské
F - Karel	Muž	Zlínský	ne	střední s maturitou

Zdroj: vlastní.

Tabulka č. 3: Charakteristika souboru, 2. část

respondent	věk	počet let od rozvodu	Příjem v Kč	počet dětí/z toho v péči po rozvodu	věk dítěte (dětí)
A - Jitka	36	6	13.800,-	2/2	9,12
B - Martina	31	3	14.500,-	1/1	10
C - Anna	40	4	13.500,-	2/2	11,13
D - Pavel	45	5	15.000,-	2/0	13,15
E - Martin	37	3	12.500,-	2/0	10,13
F - Karel	43	4	14.800,-	2/0	10,12
průměr⁵	39	4	14.017,-	-	12

Zdroj: vlastní.

⁵ Zaokrouhleno na celá čísla.

Zkoumaný vzorek se skládá z osob ze Zlínského kraje s průměrným věkem 39 let. Všichni zúčastnění jsou nyní bez nového partnera či partnerky a průměrná doba od jejich rozvodu je 4 roky. Většina osob dosáhla stejného stupně vzdělání. Všechny ženy mají nejvyšší ukončené vzdělání střední s maturitou. U mužů má jeden respondent (Karel) nejvyšší dosažené vzdělání vysokoškolské a zbylí dva studium ukončili maturitní zkouškou jako dotazované ženy. Všichni dotazovaní splnili i kritérium, jehož podmínkou bylo mít měsíční příjem od 10.000 do 15.000 Kč, jednotlivé příjmy osob jsou obsaženy v tabulce charakterizující zkoumaný soubor (viz Tabulka č. 4: Charakteristika souboru, 2. část). Zkoumané osoby mají převážně dvě děti, jen Věra má pouze jedno dítě. Všechny ženy mají děti ve své péči i po rozvodu, naopak děti všech mužů zůstaly v péči bývalých manželek. Průměrný věk dětí je nyní 12 let.

5.6 Metoda a nástroje získávání dat

Metodou získávání dat pro kvalitativní výzkum byl v souladu s cílem výzkumu a jeho rozsahem zvolen polostrukturovaný rozhovor. Transkripce jednotlivých rozhovorů jsou vloženy v Příloze č. 2.

Polostrukturovaný rozhovor se řídí pravidly jak strukturovaným, tak i nestrukturovaným rozhovorem. U polostrukturovaného rozhovoru se držíme předem stanoveného a závazného schématu, to jsou prvky strukturovaného rozhovoru. Schéma obsahuje podrobnější rozepsání otázek, na které se budeme ptát. Dle potřeby je možné pořadí otázek upravovat a zaměňovat. Máme však jasně definováno jádro rozhovoru, tedy otázky a témata, které máme povinnost probrat. Na jádro rozhovoru se pak nabalují doplňující otázky, případně témata, která se nám v danou chvíli jeví jako smysluplné či vhodně rozšiřující původní zadání, což nasvědčuje nestrukturovanému rozhovoru. (Miovský, 2006). Polostrukturované rozhovory byly vedeny převážně direktivním stylem, který je specifický tím, že respondent nemá takřka žádný prostor nad rámec svých odpovědí na konkrétní otázky tazatele, který je naopak velmi aktivní.

Na základě prostudované literatury jsem stanovila oblasti otázek. Těchto deset otázek bylo konečných i díky pilotnímu ověření u dvou respondentů, které bylo provedeno před zahájením všech rozhovorů. Pilotní ověření je součástí předvýzkumu, díky kterému se na malém

vzorku zkoumaných osob ověřuje srozumitelnost a vhodnost formulace otázek v plánovaném výzkumu. Díky tomuto pilotnímu ověření došlo k úpravě několika otázek, celkem čtyři otázky nebyly použity vůbec.

Pro započetí rozhovorů bylo vhodné vytvořit žádoucí atmosféru. Úvodem jsme nastínili průběh rozhovoru, kolik asi zabere času a vysvětlení proč je pro nás rozhovor důležitý a kde bude použit. Požádali jsme o svolení s provedením rozhovoru a o souhlas se zvoleným způsobem záznamu dat, tedy s nahráváním pomocí diktafonu. Po úvodu jsme mohli přejít k samotnému dotazování respondentů. Respondentům jsme nejdříve položili jednoduché otázky, sloužící k získání základních osobních informací. K hlavním deseti otázkám jsme měli vždy připravené i otázky doplňující či upřesňující odpověď. Slovník byl přizpůsoben zvyklostem ve vyjadřování dané sociální vrstvy.

Se všemi respondenty byly rozhovory provedeny v jejich bytech nebo domech, čili v domácím prostředí. Místo takto bylo zvoleno záměrně kvůli zachování důvěrnosti, otevřenosti a autentičnosti respondenta. Rozhovory byly vedeny o samotě, mezi čtyřma očima a každý trval přibližně hodinu.

5.7 Metody zpracování dat

K fixaci dat, jak již bylo zmíněno výše, byl použit audiozáznam a to z důvodu autentičnosti situace. Použitá metoda podle Miovského (2006) umožňuje zachycení všech kvalit mluveného slova (např. délku pomlk nebo doprovodné zvuky) dokreslující rozhovor ve větší celistvosti. S tímto způsobem záznamu dat všichni respondenti souhlasili.

Aby byla zaznamenána, co nejvyšší kvalita rozhovoru byl diktafon vždy položen mezi tazatelem a respondentem na stole. Po vytvoření audiozáznamu následovala fáze transkripce, kdy jsou získaná data přepsána z digitální nahrávky do textové podoby. Transkripce neumožňuje zaznamenat vše, dochází tedy k určité redukci dat. V souvislosti s doporučením Miovského (2006) jsme se zaměřili na obsahovou stránku výpovědí. Při přepisu však nelze zaznamenat všechny přítomné prvky rozhovoru. Dostačujícím způsobem nelze zachytit intenzita a zabarvení hlasu, délka pomlk mezi slovy či větami ani mimika respondenta.

Nahrávka byla poslouchána několikrát po sobě a při ní byl rozhovor transkribován. Žádoucí bylo dosažení co největší shody mezi audiozáznamem a přepisem rozhovoru.

5.8 Analýza polostrukturovaných rozhovorů

Po transkripci byla provedena redukce dat prvního řádu z důvodu větší plynulosti a následně snadnější možnosti analýzy dat. Text byl očištěn od zvuků a výrazů nesoucích nedůležitě informace v souvislosti s výzkumem.

Po redukci dat prvního řádu bylo provedeno kódování dat. *„Kódování dat je procesem, v němž neagregovaná data (prvotní, autentickou podobu záznamu dat) převádíme do datových segmentů (jednotek), s nimiž je možné dále pracovat. V tomto procesu identifikujeme nebo přiřazujeme těmto segmentům názvy“* (Miovský, 2006, s. 210).

V rámci kódování získaných kvalitativních dat bylo použito a priori, obsahově specifické schéma. To podle Miovského (2006, s. 210-211) předpokládá předchozí prozkoumání dané oblasti, podle níž jsou získaná data přiřazena do předem vytvořených témat.

V přípravě pro analýzu dat byla použita technika barvení textu, kdy se v textu barevně vyznačili jednotlivé pasáže týkající se odpovědí na výzkumné otázky a tím se rozdělili do skupin.

Během obsahové analýzy rozhovorů byla nalezena i přes jejich individuálnost a výjimečnost shoda prvků v jejich odpovědích. Mimo tyto podobnosti se v odpovědích objevovaly i jisté odlišnosti.

K Přepsaným rozhovorům byly přiděleny kódy, které vystihují určitý typ a odlišují se od ostatních. Kategorie jsou zvlášť rozděleny na ženy a muže.

Kategorie – ženy

Finanční zajištění před rozvodem

Ekonomický šok

Nedostatek volného času

Omezení výdajů

Pomoc blízkých

Finanční zajištění před rozvodem

U respondentek, se kterými byl proveden výzkum, bylo zjištěno, že před rozvodem bylo jednodušší financovat celkový chod domácnosti a i aktivity dětí. Respondentka C se zmiňuje o lepší finanční situaci (C2): „...*bez problémů jsme financovali bydlení a chod domácnosti, mimoškolní aktivity dětí i nás rodičů.*“ Respondentka B zase prohlašuje a zmiňuje o něco lepší finanční situaci (B3): „...*mohli jsme si dovolit výlet, návštěvu kina, divadla a prostě si trochu víc užívat.*“

Ekonomický šok

Největším problémem po rozvodu se u samoživitelek zaznamenal problém postavit se na vlastní nohy a zajistit dostatek financí na chod celé domácnosti. Respondentka A se zmiňuje o finančních problémech po rozvodu (A6): „...*bylo to těžké období, musela jsem sama vychovávat obě dcery, neměla jsem žádnou finanční podporu.*“ Později A prohlašuje v souvislosti s užitím rodiny (A13): „...*musela jsem si najít dvě práce, nejen, že jsem vyučovala v mateřské škole, šila jsem, ale musela jsem si ještě udělat kurz trenéra fitness.*“ Respondentky se musely psychicky vyrovnávat s postavením hlavní živitelky v rodině a starat se nejen samy o sebe, ale i o své děti a musely část svého volného času věnovat k získávání finančních prostředků v jiném zaměstnání, jak uvádí respondentka C ve své výpovědi (C5): „...*musela jsem část svého volného času věnovat získávání finančních prostředků v jiném zaměstnání, abych si s dětmi životní úroveň udržela.*“

Nedostatek volného času

Vzhledem k tomu, že si respondentky musely vydělávat také jinou prací, aby uživily domácnost, jak již bylo zmíněno výše, tak jim nezbyval téměř žádný volný čas, který by mohly věnovat hlavně svým dětem anebo sobě samým. Volný čas samoživitelek je velmi vzácný. Respondentka C uvádí, že rozvod hlavně ovlivnil její volný čas, jelikož ho neměla dostatek (C 14): „...*méně volného času, který bych v tom období raději věnovala dětem.*“ Respondentka B byla zvyklá si veškerou práci dělit se svým manželem, a tudíž jí před rozvodem zbyval dostatek volného času (B 20): „... *když jsem byla s manželem, mohli jsme si práci rozdělit a zároveň jsme měli čas na naše zájmy... po rozvodu vše zůstalo na mně.*“

Omezení výdajů

Odpovědi respondentek se shodují v tom, že není jednoduché žít z jednoho platu a vždy se snažily svým dětem vysvětlit, že určité materiální věci nejsou důležité a podstatné natolik, aby je zrovna teď měly. Respondentka C se zmiňuje o svém omezení výdajů u dětí (C21): „... *přehodnocovali jsme nutnost a opodstatněnost některých materiálních věcí.*“ Později se C zmiňuje o omezení výdajů u sebe samé (C 23): „... *naučila jsem se více prakticky a racionálněji přemýšlet o materiálních potřebách.*“ Samoživitelky se snaží z jednoho platu hodně ušetřit, ale zároveň se snaží o to, aby hlavně svým dětem nemusely odpírat tolik materiálních věcí. Respondentka A uvádí, že i když nemá tolik volného času, tak se svým dcerám snaží neodpírat moc materiální věci. Snaží se vydělávat dostatek peněz, protože spokojenost dcer je u ní na prvním místě a uvádí (A28) ... „... *finanční situace je o něco lepší, tak už si s dcerami nemusíme odpírat tak moc...*“

Pomoc blízkých

U žen samoživitelek se jednalo o pomoc ať už psychickou či finanční zejména ze strany rodičů a nejbližších přátel. Respondentka B ve svých odpovědích uvedla, že teď již žádnou pomoc nepotřebuje (B35): ... „...*psychicky i finančně pouze těsně po rozvodu.*“ Nejdůležitější je po rozvodu pro samoživitelky nejspíše psychická pomoc, jelikož se dostali najednou do situace, kdy musí unést samy tíhu situace a mají pocit morální povinnosti se samy o rodinu postarat a je pro ně důležitá nejen finanční, ale zejména i psychická pomoc (A32): „...*pomáhali mně hlavně rodiče a jsem jim za to vděčná.*“

U tohoto kvalitativního výzkumu byla použita metoda kódování. U respondentek, se kterými byl proveden polostrukturovaný rozhovor vyšlo hned několik shodných kódů: finanční zajištění před rozvodem, ekonomický šok, nedostatek volného času, omezení výdajů a pomoc blízkých. Největší problém ženy shledávaly v kódu ekonomický šok, kdy se musely vyrovnávat s nepříznivou finanční situací, kterou jim způsobil rozvod.

Kategorie – muži

Zlepšení finanční situace

Omezené vídání s dětmi

Volnočasové aktivity

Zlepšení finanční situace

U některých mužů se finanční situace zlepšila. Respondent D se o vylepšení finanční situace zmiňuje u otázky, jak rozvod ovlivnil Vaši životní úroveň (D 6): „...*byť, ve kterém jsme žili, jsem nechal bývalé manželce a dětem, šel jsem do garsonky, kde nájem není tak vysoký... na svoji finanční situaci si nestěžuji.*“ V pozdějších odpovědích D v souvislosti, jestli se jeho životní úroveň liší po rozvodu, odpověděl (D 20): „...*finančně jsem na tom lépe jak před rozvodem.*“ U respondenta E nacházíme podobné odpovědi se zlepšením finanční situace u otázky, zdali musí sobě odpírat materiální věci (E26): „...*mám jiné zaměstnání a větší výplatu, takže si toho můžu dovolit více.*“

Omezené vídání s dětmi

U respondentů dochází ke shodným odpovědím, že se po rozvodu nevídají tak často s dětmi jak by chtěli. Díky tomuto problému u některých docházelo k psychickým problémům. Respondent F uvádí ve svých odpovědích, že mu trvalo dlouho, než si na novou situaci po rozvodu zvykl a že mu to způsobilo psychické problémy (F 18): „*Největším problémem pro mě bylo, že jsem tak často nevídal děti, byl jsem zvyklý je vídat každý den...*“ Také u respondenta D dochází k psychickým problémům kvůli omezenému vídání se s dětmi (D 22): „*Psychické problémy hlavně v tom, že nevídám své dcery tak často...*“

Respondent E u otázky, čím ho ovlivnil rozvod nejvíce odpověděl (E 10): „*Méně se vidím s dětmi, jelikož nebydlíme ve stejném městě...*“

Volnočasové aktivity

Respondenti se opět shodují na tom, že po rozvodu mají více času na své aktivity, záliby a přátele, jelikož je doma nikdo nečeká. Náplň jejich běžného dne se moc nemění, přes den chodí do práce a zbytek volného času věnují svým zálibám, pokud u sebe zrovna nemají děti (D 16): „*Mám teď celkem dost volného času, který věnuji buď svým koníčkům anebo přátelům.*“ Respondent E odpovídá na otázku, zdali se po rozvodu náplň jeho běžného dne nějak změnila (E 13): „*...do práce chodím stejně, spím stejně...dobu, kdy mě doma čekala rodina, si můžu přizpůsobit svým potřebám ...je jedno, kdy přijdu z hokeje domů.*“ U respondenta F se změnila náplň jeho běžného dne hlavně v tom, že nevidá děti každý den (F 11): „*...nevidám děti každý den a nevěnuji se jim tak jak před rozvodem... mám více času na své přátele.*“

U respondentů, se kterými byl proveden rozhovor, vyšlo několik shodných kódů: zlepšení finanční situace, omezené vídání s dětmi a volnočasové aktivity. Muži u rozhovoru uváděli za největší negativum omezené vídání se svými dětmi. Taková změna u některých vyvolávala až psychické problémy a trvalo delší dobu, než se s tím vyrovnali.

5.9 Výsledky a interpretace dat

Kvalitativní výzkum byl zaměřen na zmapování problematiky dopadu rozvodu na životní úroveň rozvedených. Výzkum byl proveden se šesti respondenty, se třemi ženami a třemi muži. Vybraní respondenti splňovali daná kritéria, z toho důvodu jsou ženy mezi sebou porovnatelné a muži také. Kritéria, která byla stanovena pro výzkum a podle kterých se vybírali respondenti, jsou uvedena výše.

U všech dotazovaných žen, se kterými byl proveden výzkum, bylo zjištěno, že největší dopad na jejich životní úroveň měla zejména špatná finanční situace po rozvodu, kdy se musely postarat nejen samy o sebe, ale musely zabezpečit především své děti. S finančními problémy také úzce souvisí nedostatek volného času, který by ženy chtěly věnovat zejména svým dětem. Starosti o chod domácnosti a se zabezpečením dětí se dříve dělili mezi oba

manželé, po rozvodu jsou ženy na tyto starosti převážně samy. Svůj volný čas musely věnovat například další práci, aby zvládly uživit děti a zároveň také finančně zajistit výdaje na domácnost. Dalším shodným problémem, který se vyskytl u respondentek, bylo omezení výdajů, kdy musely přehodnocovat nutnost a opodstatněnost některých materiálních věcí, které zrovna v tu danou chvíli nebyly potřebné jak pro ně samotné, tak i pro jejich děti. Před rozvodem byly zvyklé na příjem ze dvou platů, nyní vychází pouze z jednoho a z výživného pro děti. Ani jedna z respondentek neuvedla, že by měla problém s alimenty na děti od exmanžela. Všem respondentkám bývalí muži posílají alimenty pravidelně. Ženy samoživitelky také ve svých odpovědích uváděly, že těsně po rozvodu jim nejvíce pomáhaly rodina a blízcí přátelé, za kterou jsou jim do teď velice vděčné. V situaci, ve které se rozvedené ženy nacházejí nyní, tedy v době tři až šest let po rozvodu, již nepotřebují žádnou pomoc a jsou absolutně soběstačné.

S dotazovanými muži byl proveden polostrukturovaný rozhovor se stejnými otázkami. Mezi respondenty byla nalezena shoda zejména ve zlepšení finanční situace a to díky tomu, že se například přestěhovali do menšího bytu nebo si našli novou, lepší práci. Neměli ani tolik výdajů jako v době, kdy byli ženatí a starali se zejména o rodinu. Finanční prostředky dříve vynakládali na chod domácnosti, samozřejmě i děti. Ale podstatnou část svých příjmů, která dříve sloužila k zabezpečení manželky, je nyní jen pro jejich vlastní potřeby a zájmy. Ovšem velkým negativem, který respondenti společně uváděli, byl fakt, že se s dětmi nevidali tak často, jak byli zvyklí a jak by si přáli. Jelikož děti všech respondentů byly svěřeny do péče bývalé manželky, matky dětí. Mužům byla soudem určena doba, v níž se mohou s dětmi vídat. U některých mužů docházelo k psychickým problémům, jelikož pro ně nebyla tato nová situace příliš jednoduchá. Méně volného času stráveného s rodinou je na druhou stranu pro respondenty přínosem. Respondenti shodně uvádějí, že mají více času na své přátele a osobní zájmy.

Z výsledků výzkumu tedy vyplývá, že celkový dopad rozvodu na životní úroveň rozvedených je spíše negativní, jak pro muže, tak i pro ženy.

5.10 Doporučení pro praxi

Rozvodovost bohužel v dnešní době stále roste a má neblahý vliv na životní úroveň rozvedených. Ne každý jednatel či manželský pár dokážou tomuto fenoménu předcházet. Mezi těmito manželskými páry se nachází i tací, kteří se nesnaží rozvodu předejít, ale jsou přesvědčeni o tom, že rozvod zlepšuje možnost dělat to, co sami chtějí.

Prostudování literatury a rozhovory s rozvedenými respondenty ukazují, jaké následky má rozvod na životní úroveň rozvedených. Z výzkumného šetření vyplynulo, že rozvedené osoby po rozvodu převážně strádají a jejich životní úroveň klesá. Velkým problémem se může jevit i to, že se v jedinci po rozvodu nashromáždí vztek přecházející v útočnou agresi, kterou jedinec nemusí vždy sám dobře vnímat a zvládat. Odbornou pomoc tito jedinci často vyhledávají až s přicházejícími psychickými či fyzickými problémy.

Jedním z mnoha způsobů, jak předcházet uvedenému jevu, je právě využití odborné pomoci terapeutů, psychologické nebo manželské poradny. Uvedené příklady odborné pomoci je důležité využít nejen v průběhu manželské krize, ale i v případě rozvodu.

Další alternativou, jak předejít rozvodu může být aktivita vycházející přímo z manželského páru. Oba aktéři manželského svazku by se měli snažit být vzájemně tolerantní a v případě neshody hledat kompromis, který částečně uspokojí obě strany. V případě manželské krize je důležité nepřestat spolu komunikovat a snažit se situaci vyřešit společnými silami.

ZÁVĚR

Rozvod je velice těžkou zkouškou v životě člověka, ale na druhou stranu si myslím, že podle starého lidového přísloví, že „všechno zlé, je k něčemu dobré“ může i člověka obohatit. Přinejhorším zejména o zkušenost, jak by manželství nemělo vypadat.

Po rozvodu se vždy rodinná situace změní, ať již po stránce psychické či finanční. Pro muže i ženy je rozvod jistě velkou psychickou zátěží, ale v některých případech prospěje alespoň jedné či oběma stranám.

V praktické části byla popsána zejména metodologie a postup, jakým budou data získávána. Poté bylo provedeno kódování a v neposlední řadě také interpretace dat. Polostrukturovaný rozhovor byl proveden ve Zlínském kraji a respondenti museli splňovat předem určená kritéria. Z výsledků vyplývají spíše negativní dopady pro obě dvě strany. U žen docházelo zejména k potížím se získáváním dostatečného finančního zajištění a u mužů ke ztrátě kontaktu se svými dětmi. Výsledky dat mohou být zkresleny zvolenou formou výzkumu (kvalitativní výzkum), z něhož vyplývá, že do výzkumu byl vybrán úzký počet respondentů.

Výzkum splnil své hlavní i dílčí cíle. Hlavním cílem v této práci bylo zjistit, jak lidé po rozvodu 3-6 let vnímají nejvýraznější změny v kvalitě a úrovni jejich života. Ve výzkumném šetření byla provedena interpretace a popis dopadu rozvodu na životní úroveň rozvedených. Dílčími cíli bylo zjistit z rozhovorů, jak rozvedení vnímají svoji životní úroveň a zdali jsou po fyzické i psychické stránce spokojeni, zda jsou soběstační, jaké jsou jejich sociální vazby a na kolik jsou odkázáni na pomoc druhých. Z výsledků a interpretace dat bylo zjištěno, že ženy a muži vnímají svoji životní úroveň po rozvodu rozdílně.

Z celkových výsledků výzkumného šetření bylo zjištěno, že rozvod má na muže i ženy spíše negativní dopad a je určitě velkou psychickou i fyzickou zátěží jak vyplynulo z výsledků. Rozdílnost byla v tom, že ženy shledávaly největším problémem po rozvodu špatnou finanční situaci, tedy ekonomický šok pro samoživitelku uživit nejen samu sebe ale i své děti. U mužů bylo největší negativum omezené vidání s dětmi, kdy po rozvodu byly předány do péče matky a tudíž se s nimi vídaly jen občas a ve většině případů docházelo k psychickým problémům. Tato bakalářská práce je podložena odbornou literaturou.

POUŽITÉ ZDROJE

Literatura:

- [1] BOLOGNE, Jean, Claude, 1997. *Svatby. Dějiny svatebních obřadů na Západě*. Praha: Volvox Globator. 390 s. ISBN 80-7207-054-1.
- [2] BUDIL, Ivo, T, 1998. *Mýtus, jazyk a kulturní antropologie*. Praha: Triton. 259 s. ISBN 80-7254-001-7.
- [3] DISMAN, Miroslav, 2002. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha, Karolinum. 374 s. ISBN: 80-7184-141-2.
- [4] DUDOVÁ, Radka, 2007. *Mateřství po partnerském rozchodu*. In DUDOVÁ, Radka, HASTRMANOVÁ, Šárka, 2007. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.
- [5] DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana, 2002. *Manželství a rozvody: Praktický návod jak problémy řešit a jak jim předcházet*. Praha: Linde. ISBN 80-86131-34-4.
- [6] FIALOVÁ, Ludmila a kol., 2000. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Praha: SLON. 163 s. ISBN 80-85850-87-7.
- [7] FISCHER, Slavomil, ŠKODA, Jiří, 2009. *Sociální patologie*. Praha: Grada. 224 s. ISBN 978-80-247-2781-3.
- [8] FIŠEROVÁ, Věra, 1996. „Manželství“ in *Velký sociologický slovník II*. Praha: Karolinum. 6. Str. 590 – 591. ISBN 80-7184-311-3
- [9] HRUŠÁKOVÁ, Milana, 2003. *Rozvod a paragrafy*. Brno: Computer Press. 103 s. ISBN 807226981X.
- [10] CHALOUPKOVÁ, Jana, ŠALAMOUNOVÁ, Petra, 2004. *Postoje k manželství, rodičovství a k rolím v rodině v České republice a v Evropě*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky. 60 s. Dostupné online.
- [11] KLABOUCH, Jiří, 1962. *Manželství a rodina v minulosti*. Praha: Orbis. 281 s.
- [12] KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál. 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3.
- [13] MATOUŠEK, Oldřich, (2003). *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství. 161 s. ISBN 80-86429-19-9.
- [14] MIOVSKÝ, Michal. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing. 332 s. ISBN 80 – 247 – 1362 – 4.

- [15]MLČÁK, Zdeněk. (1996). *Vybrané kapitoly z psychologie manželství a rodiny*. Ostrava: REPRONIS. 150 s. ISBN 80-7042-452-4.
- [16]MOŽNÝ, Ivo (2006). *Rodina a společnost*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství. 311 s. Studijní texty; sv. 38. ISBN: 80-86429-58-X.
- [17]MURPHY Robert, Francis, 2001. *Úvod do sociální a kulturní antropologie*. Praha: SLON. 267 s. ISBN 80-85850-53-2.
- [18]NOVÁK, Tomáš, 2000. *Dítě během rozvodu*. Praha: Grada Publishing. 90 s. ISBN 80-247-000-2-6.
- [19]PAVLÍK, Zdeněk, 2002. *Populační vývoj v České republice 1990-2002*. Katedra demografie a geodemografie Přírodovědecké fakulty University Karlovy, Praha.
- [20]PAYNE, Jan a kolektiv, 2005. *Kvalita života a zdraví*. Praha: Triton. 630 s. ISBN: 80-7254-657-0.
- [21]PEARCE, David, 1995. *Macmillanův slovník moderní ekonomie*. 2. Vyd. Praha: Victoria Publishing. 549 s. ISBN 80-85605-42-2.
- [22]RABUŠIC, Ladislav, 2001. *Kde ty všechny děti jsou?* Praha: SLON. 261 s. ISBN 80-86429-01-6.
- [23]SVOBODOVÁ, Lenka, 2006. *Kvalita pracovního života – změny ve světě práce, modely, indikátory*. Zdroj: http://kvalitazivota.vubp.cz/prispevky/soudoba_sociologie_II_kvalita_zivota-svobodova.doc
- [24]ŠMOLKA, Petr, 2009. *Muž a žena - návod k použití*. 2.vyd. Praha: Portál. 160 s. ISBN 978-80-7367-573-8.
- [25]TUČEK, Milan, 1998. *Česká rodina v transformaci – Stratifikace, dělba rolí a hodnotové orientace*. Praha: Sociologický ústav AV ČR. Dostupné online.
- [26]VÁGNEROVÁ, Marie, 2000. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost a stáří*. Praha: Portál. 522 s. ISBN 80-7178-308-0.
- [27]VERECKÝ, Ladislav, 2010. Je monogamie přežitkem?. *Magazín DNES*, únor. Roč. XVII, čís. 6, s. 23-28.
- [28]VÝROST, Jozef, SLAMĚNÍK, Ivan, 1998. *Aplikovaná sociální psychologie*, Praha: Portál. 383 s. ISBN 80-7178-269-6.

Legislativní dokumenty:

- [29] Císařský patent, Zákon č. 946/1811 Sb. Obecný zákoník občanský. [online]. [cit.2012-02-03]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/946-1811.htm>.
- [30] Zákon č. 40/1964 Sb. Občanský zákoník. [online]. [cit.2012-02-03]. Dostupné z: <http://www.zakonycr.cz/seznamy/040-1964-sb-obcansky-zakonik.html>.
- [31] Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník. [online]. [cit.2012-10-03]. Dostupné z: <http://zakony-online.cz/?s10&q10=all>.
- [32] Zákon č. 94/1963 Sb. O rodině. [online]. [cit.2012-10-03]. Dostupné z: <http://www.zakonycr.cz/seznamy/094-1963-sb-zakon-o-rodine.html>.

Internetové zdroje:

- [33] Aktuality|LGBT|poradna práva. *Www.lgbt.poradna-prava.cz* [online]. 2009 [cit. 2012-05-02]. Dostupné z: <http://lgbt.poradna-prava.cz/aktuality.html>.
- [34] MAJED, M. Dr. Vladimír Sánka: Proč jsem konvertoval k islámu [on line]. Občanské sdružení Britské listy, 2001 [cit. 2009-11-15]. ISSN 1213-1792. Dostupné z WWW: <http://www.blisty.cz/art/9324.html>.
- [35] SOCIOWEB.CZ. *Www.socioweb.cz* [online]. 2005 [cit. 2012-02-20]. Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=114&lst=103>.
- [36] Rozvodovost | ČSÚ. *Český statistický úřad* [online]. 2012, 20.1.2012 [cit. 2012-02-28]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost>.
- [37] Rozvodovost | ČSÚ. *Český statistický úřad* [online]. 2012, 20.1.2012 [cit. 2012-03-23]. Dostupné z: [http://www.plzen.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/750021EA16/\\$File/4027080514.pdf](http://www.plzen.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/750021EA16/$File/4027080514.pdf).
- [38] Vaše encyklopedie. *Www.CoJeCo.cz* [online]. 14.3.2000 [cit. 2012-04-01]. Dostupný z WWW: http://www.cojeco.cz/index.php?detail=1&id_desc=109875&s_lang=2&title=%9Eivotn%ED%20%FArove%F2.

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1: Dopady rozpadu partnerského vztahu na muže.....28

Graf č. 2: Dopady rozpadu partnerského vztahu na ženy.....29

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1: Struktura rozvodů podle příčin rozvratů, 1990-2005.....	26
Tabulka č. 2: Charakteristika souboru, 1. část.....	33
Tabulka č. 3: Charakteristika souboru, 2. část.....	33

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 – Vznik registrovaného partnerství

Příloha č. 2 – Polostrukturované rozhovory

Příloha č. 1 – Vznik registrovaného partnerství

Hlava II

Vznik partnerství

§ 2

(1) Partnerství vzniká projevem vůle dvou osob stejného pohlaví činěným formou souhlasného svobodného a úplného prohlášení těchto osob o tom, že spolu vstupují do partnerství (dále jen "prohlášení").

(2) Osoby vstupující do partnerství činí prohlášení osobně před matričním úřadem v kraji, který je podle místa trvalého pobytu alespoň jedné z osob vstupujících do partnerství příslušný k přijetí prohlášení (dále jen "příslušný matriční úřad"). Příslušné matriční úřady stanoví vyhláškou Ministerstvo vnitra (dále jen "ministerstvo").

(3) Není-li žádná z osob přihlášena k trvalému pobytu na území České republiky, je příslušným matričním úřadem úřad pověřený vedením zvláštní matriky.

(4) Jsou-li pro to závažné důvody, příslušný matriční úřad může na žádost osob vstupujících do partnerství povolit, aby prohlášení přijal jiný příslušný matriční úřad.

(5) Příslušný matriční úřad přijímá prohlášení na místě, které k tomu určí. Příslušný zákon se též zabývá otázkou svěřeni dítěte rodiči, který vstupuje či vstoupil do partnerského vztahu.

Příloha č. 2 – Polostrukturované rozhovory

Krátké představení výzkumu: Výzkum je zaměřen na zmapování problematiky dopadu rozvodu na životní úroveň rozvedených s cílem přispět k lepšímu pochopení současného stavu. Základním pravidlem výzkumu je zachování anonymity zdrojů.

Rozhovor s Jitkou

Pohlaví: žena

Věk: 36

Počet let od rozvodu: 6

Počet vyživovaných dětí v domácnosti před rozvodem: 2

Počet vyživovaných dětí v domácnosti po rozvodu: 2

Otázka: Jak u Vás vypadala finanční situace rodiny před rozvodem?

Odpověď: *„Manžel vydělával 15 000 čisté mzdy a já jsem byla na mateřské a musela jsem si přivydělávat šitím oblečení pro svoji dceru, většinu výdajů jsem platila sama ze svého a přivýdělků z mateřské, protože můj manžel byl skrblik.“*

Otázka: Jak ovlivnil rozvod Vaši životní úroveň?

Odpověď: *„Moje životní úroveň se snížila.“*

Otázka: Mohla byste mi to prosím vysvětlit?

Odpověď: *„No, protože jsem se musela postavit na vlastní nohy a musela jsem si vzít půjčku a prosit o peníze svoje rodiče. Pro mě to bylo hodně těžké období, musela jsem vychovávat sama obě dcery, neměla jsem žádnou podporu, a co se týká finanční stránky, tu jsme vlastně před chvílí zmínila.“*

Otázka: Čím Vám rozvod život nejvíce?

Odpověď: *„Tím, že jsem se s manželem rozvedla já, tak jsem ztratila kontakty společenského života, odstěhovala jsem se a musela jsem se postavit na vlastní nohy a začít úplně od začátku s dvěma dětmi. Ale na druhou stranu jsem se naučila některé základní mužské práce – přišroubovat či vymalovat mi nedělá žádný problém.“*

Otázka: Jak rozvod ovlivnil náplň Vašeho běžného dne?

Odpověď: *„Musela jsem si najít dvě práce, nejen, že jsem vyučovala v mateřské škole, šila jsem, ale musela jsem si ještě udělat kurz trenéra fitness a obě mé dcery mi pomáhaly hlídat rodiče.“*

Otázka: Ovlivnil Vám rozvod volný čas?

Odpověď: *Samozřejmě, téměř všechn čas jsem věnovala práci, ale zároveň jsem se chtěla věnovat i dcerám, tudíž mě nezbyval téměř žádný čas na sebe.*

Otázka: Jak je to v současnosti?

Odpověď: *Teď už jsou dcery starší a snažím se najít vždy aspoň trochu času sama na sebe a relaxovat třeba jen s knížkou v ruce a nad ničím nepřemýšlet.*

Otázka: Lišila se životní úroveň po rozvodu od toho, co jste očekávala?

Odpověď: *„Ano, lišila se určitě tím, že jsem musela více pracovat, ale zároveň jsem byla šťastnější z hlediska psychické stránky.“*

Otázka: Způsobil Vám rozvod psychické nebo fyzické problémy?

Odpověď: *„Jelikož byl z mé strany, tak se mi spíše ulevilo, ovšem začátek byl těžší, poněvadž jsem musela vydávat více energie, abych uživila sebe a své dvě dcery.“*

Otázka: Musíte svým dětem po rozvodu odpírat materiální věci?

Odpověď: *„Musím, i když jsem se snažila, tak některé věci byly pro život nepotřebné a snažila jsem se to dcerám vysvětlit, ale nemyslím si, že by nějak strádaly.“*

Otázka: Musíte sobě po rozvodu odpírat materiální věci?

Odpověď: *„Ano. I když, teď je finanční situace o něco lepší, tak už si nemusíme s dcerami odpírat tak moc, jak na začátku nové životní etapy po rozvodu.“*

Otázka: Pomáhá Vám někdo z blízkých? (psychicky, finančně...)

Odpověď: *„Ano, pomáhali mi rodiče a jsem jim za to moc vděčná.“*

Rozhovor s Martinou

Pohlaví: žena

Věk: 31

Počet let od rozvodu: 1 rok

Počet vyživovaných dětí v domácnosti před rozvodem: 1

Počet vyživovaných dětí v domácnosti po rozvodu: 1

Otázka: Jak u Vás vypadala finanční situace Vaší rodiny před rozvodem?

Odpověď: *„Finanční situace vypadala mnohem lépe, jelikož manžel vydělával více peněz a v domácnosti také byly dva platy a tak jsme si občas mohli dovolit nějaký výlet, návštěvu kina, divadla a prostě trochu víc si užívat a rozmazlovat se.“*

Otázka: Jak Vám ovlivnil rozvod životní úroveň?

Odpověď: *„Moje životní úroveň se nezlepšila, ani nezhoršila.“*

Otázka: Mohla byste mi to, prosím, objasnit?

Odpověď: *„Po rozvodu jsem měla to štěstí, že jsem si našla novou práci a po finanční stránce jsem si polepšila. Po rozvodu jsem se také postupně dostávala do psychické pohody a líbil se mi hlavně pocit, že jsem svou vlastní paní a že mám svou domácnost se synem.“*

Otázka: Čím Vám ovlivnil rozvod život nejvíce?

Odpověď: *„Finanční situací, ale jen na krátkou dobu, jak jsem se již zmínila, pár měsíců po rozvodu jsem si našla lepší práci a vydělávala jsem mnohem víc. Čím mě dále ovlivnil rozvod? Asi tím, že jsem se cítila více svobodnější. Samozřejmě mám dítě a je to závazek, ale nemusela jsem se nikomu svěřovat, kde jsem se zdržela atd.“*

Otázka: Jak rozvod ovlivnil náplň Vašeho běžného dne?

Odpověď: *„Výrazně. Ze začátku jsem musela řešit, kdo vypraví syna do školy, jelikož to vše zařizoval manžel a já vstávala do práce o půl 6, jelikož jsem dojízděla. Nebyla to jednoduchá situace, ale podařilo se mi to vyřešit mojí mladší sestrou, která se ke mně na chvíli nastěhovala a pomáhala mi starat se o syna a o chod domácnosti, jelikož byla svobodná, tak jí to nedělalo problém u mě bydlet. Při nové práci, se to ale vše změnilo a měla jsem i ráno čas na vypravení svého syna do školy.“*

Otázka: Ovlivnil Vám rozvod volný čas?

Odpověď: *„Ano, určitě ovlivnil. Přece jen když jsem byla s manželem, mohli jsme si práci rozdělit a zároveň jsme měli i čas na naše zájmy. Po rozvodu jsem si neměla práci s kým rozdělit a vše zůstalo na mně. Po určité době jsem se ale naučila ušetřit čas tak, že mně zbude i 2x týdně čas na fitko.“*

Otázka: Lišila se životní úroveň po rozvodu od toho, co jste očekávala?

Odpověď: *„Životní úroveň se určitě lišila, přece jen jeden plat v domácnosti, to není na dnešní dobu moc, ale můj syn nijak nestrádá a to je pro mě nejdůležitější.“*

Otázka: Způsobil Vám rozvod psychické nebo fyzické problémy?

Odpověď: *„Určitě ne, naopak, já jsem byla velice ráda, že jsem se rozvedla. Manžel mně neustále lhal a hádali jsme se.“*

Otázka: Musíte svému dítěti po rozvodu odpírat materiální věci?

Odpověď: *„Ve většině případů nemusím svému synovi nic odpírat, protože je zatím ve věku, kdy toho tolik moc nepotřebuje. Tak uvidíme za pár let.“*

Otázka: Musíte sobě po rozvodu odpírat materiální věci?

Odpověď: *„Podle toho, co si zrovna potřebuji koupit, záleží na situaci, ale určitě si nemožu dovolit nakupovat tak moc jako před tím, ale snažím se šetřit a za ušetřené peníze si jednou za čas uděláme radost se synem.“*

Otázka: Pomáhá Vám někdo z blízkých? (psychicky, finančně...)

Odpověď: *„Psychicky i finančně pouze těsně po rozvodu. Jak jsem už říkala, na chvíli u mě bydlela mladší sestra.“*

Rozhovor s Annou

Pohlaví: žena

Věk: 40

Počet let od rozvodu: 4

Počet vyživovaných dětí v domácnosti před rozvodem: 2

Počet vyživovaných dětí v domácnosti po rozvodu: 2

Otázka: Jak u Vás vypadala finanční situace rodiny před rozvodem?

Odpověď: *„Průměrná, bez problémů jsme financovali bydlení, chod domácnosti, mimoškolní aktivity dětí i nás rodičů, včetně letních aktivit na chalupě. Částečně jsem i spořila formou stavebního spoření.“*

Otázka: Jak Vám ovlivnil rozvod životní úroveň?

Odpověď: *„Mírně se zhoršila, musela jsem část svého volného času věnovat získávání finančních prostředků v jiném zaměstnání, abych si s dětmi životní úroveň udržela.“*

Otázka: Čím Vám ovlivnil rozvod život nejvíce?

Odpověď: *„Pocit zklamání nad selháním – negativně. Na druhou stranu větší síla a odhodlání uspět ve výchově dětí a v životě.“*

Otázka: Jak Vám rozvod ovlivnil náplň běžného dne?

Odpověď: *„Mimo mimopracovní činnost nějak výrazněji ne, péče o domácnost a s tím související aktivity byla vždy na mně.“*

Otázka: Ovlivnil Vám rozvod volný čas?

Odpověď: *„Ano.“*

Otázka: Mohla byste mi to, prosím, upřesnit?

Odpověď: *„Měla jsem méně volného času, který bych v tom období raději věnovala dětem.“*

Otázka: Lišila se životní úroveň po rozvodu od toho, co jste očekávala?

Odpověď: *„Ne, byla jsem si již před rozvodem vědoma, že se mírně sníží.“*

Otázka: Způsobil Vám rozvod psychické nebo fyzické problémy?

Odpověď: *„Psychické (pocity selhání, a zároveň větší zodpovědnosti) a s tím se prolínaly fyzické (příbytek na váze), byl to takový začarovaný kruh.“*

Otázka: Musíte svým dětem po rozvodu odpírat materiální věci?

Odpověď: *„Myslím, že ani ne, spíše jsme přehodnocovali nutnost a opodstatněnost některých materiálních věcí.“*

Otázka: Musíte sobě po rozvodu odpírat materiální věci?

Odpověď: *„Shodně jako s dětmi. Naučila jsem se více prakticky a racionálněji přemýšlet o materiálních potřebách.“*

Otázka: Pomáhá Vám někdo z blízkých? (psychicky, finančně...)

Odpověď: „*Především nejlepší kamarádka a děti.*“

Rozhovor s Pavlem

Pohlaví: muž

Věk: 45

Počet let od rozvodu: 5

Počet vyživovaných dětí v domácnosti před rozvodem: 2

Počet vyživovaných dětí v domácnosti po rozvodu: 0

Otázka: Jak u Vás vypadala finanční situace rodiny před rozvodem?

Odpověď: „*Naše finanční situace byla celkem dobrá. Zvládali jsme se postarat o naše dvě dcery a moc jsme nestrádali. Prakticky jsme žili, jak se říká, od výplaty k výplatě.*“

Otázka: Jak Vám ovlivnil rozvod životní úroveň?

Odpověď: „*Dalo by se říci, že moje finanční situace se v podstatě zlepšila.*“

Otázka: Mohl byste být, prosím, konkrétnější?

Odpověď: „*Byt, ve kterém jsme žili, jsem nechal bývalé manželce a dětem a šel jsme do garsonky, kde nájem nebyl až tak vysoký. Bývalé manželce každý měsíc posílám na účet výživné na dcery a pro sebe na vyžití mě zbude tak akorát. Nestěžuji si.*“

Otázka: Čím Vám ovlivnil rozvod život nejvíce?

Odpověď: „*Rozvod mě ovlivnil asi tím, že jsem měl konečně klid od manželky, která mě podváděla. Takže pozitivním způsobem.*“

Otázka: Jak Vám rozvod ovlivnil náplň běžného dne?

Odpověď: *„Náplň mého běžného dne je stejná práce a pak mé koníčky. Občas by se dalo říci, že je až moc stereotypní. Také nejsem tak často s dcerami a to mě mrzí, ale jednou za týden ke mně přijedou a to jsou pak ty chvíle vzácnější a snažím se jim věnovat co nejvíce. Beru je na výlety, do kina, v létě na koupaliště atd.“*

Otázka: Ovlivnil Vám rozvod volný čas?

Odpověď: *„Mám teď celkem dost volného času, kterého věnuji buď svým koníčkům anebo přátelům a společenskému životu.“*

Otázka: Lišila se životní úroveň po rozvodu od toho, co jste očekával/a?

Odpověď: *„Ne. Očekával jsem, že si najdu pro sebe garsonku, a pro jednoho člověka to nebude moc těžké utáhnout. Finančně jsem na tom lépe jako před rozvodem.“*

Otázka: Způsobil Vám rozvod psychické nebo fyzické problémy?

Odpověď: *„Psychické – maximálně v tom, že své dcery nevidám tak často, ale na druhou stranu mám klid od bývalé manželky a to mi jen psychicky prospělo a pomohlo.“*

Otázka: Musíte svým dětem po rozvodu odpírat materiální věci?

Odpověď: *„Já na své děti měsíčně posílám alimenty a myslím, že nestrádají a nemusí se jim téměř nic odpírat.“*

Otázka: Musíte sobě po rozvodu odpírat materiální věci?

Odpověď: *„Nemusím, nebo spíš záleží na tom, co si zrovna chci pořídít.“*

Otázka: Pomáhá Vám někdo z blízkých? (psychicky, finančně...)

Odpověď: *„Pomáhali mi především přátelé.“*

Rozhovor s Martinem

Pohlaví: muž

Věk: 37

Počet let od rozvodu: 3

Počet vyživovaných dětí v domácnosti před rozvodem: 2

Počet vyživovaných dětí v domácnosti po rozvodu: 0

Otázka: Jak vypadala finanční situace Vaší rodiny před rozvodem?

Odpověď: *„Řekl bych, že byla průměrná, mohli jsme si dovolit vše, co jsme k životu, jako rodina potřebovali, ale na velké utrácení většinou moc peněz nezbývalo.“*

Otázka: Co je podle Vás velké utrácení?

Odpověď: *„Třeba k moři jsme nikdy nejeli, ale dovolenou jsme trávili na chalupě a všichni jsme tam jezdili rádi. Ani drahé značkové oblečení jsme nekupovali.“*

Otázka: Jak ovlivnil rozvod Vaši životní úroveň?

Odpověď: *„Myslím, že zůstala stejná, finančně určitě.“*

Otázka: Čím ovlivnil rozvod Vás život nejvíce?

Odpověď: *„Méně se vidím s dětmi, jelikož nebydlíme ve stejném městě. Ale když se chceme vidět, tak přijedu já za nimi nebo ony za mnou. Mám tedy více času na sebe a své koníčky, nikdo mě doma nečeká.“*

Otázka: Je u Vás po rozvodu náplň běžného dne stejná jako dříve nebo se změnila?

Odpověď: *„Moc se nezměnila, do práce chodím stejně, spím stejně. Jen dobu, kdy mě doma čekala rodina, si můžu přizpůsobit svým potřebám, takže je jedno, kdy z té práce a třeba z hokeje přijdu domů.“*

Otázka: Ovlivnil Vám rozvod volný čas?

Odpověď: *„To asi ano, jak už jsem uvedl. Ale když nad tím přemýšlím, tak jsem i před rozvodem měl v podstatě stejné aktivity. Jen je teď nikomu nehlásím. A zbývá mi více volného času, který jsem dříve trávil s dětmi.“*

Otázka: Lišila se životní úroveň po rozvodu od toho, co jste očekával?

Odpověď: *„Ne, situace mi byla víceméně jasná.“*

Otázka: Způsobil Vám rozvod psychické nebo fyzické problémy?

Odpověď: *„Asi trochu ty psychické, člověk neustále nad vším přemýšlel, ale to jen asi první půlrok. Teď už to mám vyřešeno a asi to tak mělo být.“*

Otázka: Musíte svým dětem po rozvodu odpírat materiální věci?

Odpověď: *„Určitě ne. Situace je stejná jako před rozvodem. Ale v žádném případě jim nekupuji vše, o co si řeknou.“*

Otázka: Musíte sobě po rozvodu odpírat materiální věci?

Odpověď: *„Ani u mě se situace nezměnila. Ale mám jiné zaměstnání a větší výplatu, takže si toho můžu dovolit více. Ale změna zaměstnání nesouvisí s mým rozvodem.“*

Otázka: Pomáhá Vám někdo z blízkých? (psychicky, finančně...)

Odpověď: *„Ani ne, nemám žádné problémy, se kterými bych si neporadil sám.“*

Rozhovor s Karlem

Pohlaví: muž

Věk: 43

Počet let od rozvodu: 4

Počet vyživovaných dětí v domácnosti před rozvodem: 2

Počet vyživovaných dětí v domácnosti po rozvodu: 0

Otázka: Jak u Vás vypadala finanční situace rodiny před rozvodem?

Odpověď: *„Po pravdě, hodně záleželo na tom, jaké bylo roční období, jelikož jsem pracoval jako zedník na stavbách. Na jaře a v létě byla situace lepší, vydělával jsem víc peněz a mohli jsme si dovolit víc utrácet, ale v zimě to bylo horší. Naštěstí manželka část peněz odkládala a šetřila, jelikož věděla, jak to bude vypadat v zimním období.“*

Otázka: Jak Vám ovlivnil rozvod životní úroveň?

Odpověď: *„Myslím, že nijak významně.“*

Otázka: Čím Vás ovlivnil rozvod život nejvíce?

Odpověď: *„Tak nejvíce asi tím, že se nevidám, tak často s dětmi. Pouze občas o víkendy, jelikož bývalá manželka si našla nového přítele a s dětmi celkem často jezdí na výlety.“*

Otázka: Je u Vás po rozvodu náplň běžného dne stejná jako dříve nebo se změnila?

Odpověď: *„Změnila se hlavně tím, že nevidám děti každý den a nevěnuji se jim tak, jako před rozvodem. Na druhou stranu mám více času na své přátele.“*

Otázka: Ovlivnil Vám rozvod volný čas?

Odpověď: *„Tak určitě, jelikož jsem trávil více času s dětmi, ale teď mně zbývá více času na mé aktivity a přátele.“*

Otázka: Lišila se životní úroveň po rozvodu od toho, co jste očekával?

Odpověď: *„Ne, očekával jsem, že to tak bude vypadat.“*

Otázka: Způsobil Vám rozvod psychické nebo fyzické problémy?

Odpověď: *„Největším problémem pro mě bylo, že jsem tak často nevidal děti. Byl jsem zvyklý je vidat každý den. Trvalo mě hodně dlouho, než jsem si na tuto novou situaci zvykl.“*

Otázka: Musíte svým dětem po rozvodu odpírat materiální věci?

Odpověď: *„Jak kdy. Záleží opět na ročním období, jak jsem uvedl u první otázky. Ale určitě nejsou mé děti rozmazlené, protože vše, o co si řeknou, jim nekoupím.“*

Otázka: Musíte sobě po rozvodu odpírat materiální věci?

Odpověď: *„Ani ne, ale je pravda, že se snažím šetřit peníze hlavně pro děti.“*

Otázka: Pomáhá Vám někdo z Vašich blízkých? (psychicky, finančně...)

Odpověď: *„Ani ne, myslím, že jen mým rodičům to bylo zpočátku hodně líto, ale nechtěl jsem po nikom žádnou pomoc, ať už finanční nebo psychickou.“*